

50 години

св. св. Кирил и Методий

БИБЛИОТЕКА

ИЗДАНИЕ НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

1'2004

ГОДИНА XI

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНА ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

БИБЛИОТЕКА

ГОДИНА XI. 1'2004

ГЛАВЕН РЕДАКТОР АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

РЕДАКТОР ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ: АЛЕКСАНДЪР ДИМЧЕВ, АНЕТА ДОНЧЕВА, АНИ ГЕРГОВА,
АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, БОРЯНА ХРИСТОВА, ЕЛЕНА ЯНАКИЕВА, НИНА ШУМАНОВА
ДИЗАЙН АНИ КОЛЧЕВА

ПЕЧАТНИ КОЛИ 4.25. ФОРМАТ 16 / 70 X 100. ТИРАЖ 300.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ. БУЛ. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 988 28 11 (304 , 287, 206). E-mail dipchikova@nationallibrary.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ 2004

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

БРОЮЩИЕ НЕ СЕ ВЕРНУЛИ ИЗ ВАРШАВЫ

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

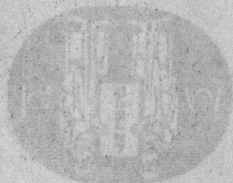
БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

БЕЛЫНИН В. В. БР. 1000

СЪДЪРЖАНИЕ

АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА
5 СПИСАНИЕ „БИБЛИОТЕКА“
НАВЪРШИ ПОЛОВИН ВЕК

ПРОФЕСИЯ
ПЕТЕР СПАРЕБОМ
7 РАЗХОДИ И КАЧЕСТВО
В БИБЛИОТЕКАТА

СТЕФКА ИЛИЕВА
11 РЕКЛАМНАТА ЛИСТОВКА –
КРИТЕРИЙ ЗА НЕЙНОТО КАЧЕСТВО
И ЕФЕКТИВНОСТ

ДИСКУСИОННО
ЮЛИЯ САВОВА
15 БЪЛГАРСКОТО БИБЛИОТЕЧНО-
ИНФОРМАЦИОННО ОБРАЗОВАНИЕ

АКТУАЛНО
МИЛЕНА ЦВЕТКОВА
26 ВИНОВНИ ЛИ СА БИБЛИОТЕКИТЕ
ЗА РЪСТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

ЮБИЛЕЙ
АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА
ДОНКА ПРАВДОМИРОВА
30 ПОПРИЩЕ, ПРОФЕСИЯ,
ПРИЗВАНИЕ...

КРЪГОЗОР
ЕЛЕНА КОЙЧЕВА
33 ИНФОРМАЦИОННАТА
КОМПЕТЕНТНОСТ НА ПОЛЗВАТЕЛИТЕ

СЪБИТИЯ
ДИМИТРИЙКА СТЕФАНОВА
НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
42 И ЧИТАТЕЛИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ
НУЖДИ

49 КНИГИ СЪС СПЕЦИАЛНА ФОРМА
ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ

ОТКЛИК
ЦВЕТАНА СТАЙКОВА
54 ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ
НА БИБЛИОФИЛСТВОТО

КАЛЕНДАР '2004,
ИЗГОТВЕН ОТ ОТДЕЛ „МЕТОДИЧЕН“
НА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ИВАН ВАЗОВ“ –
58 ПЛОВДИВ

СПИСАНИЕ „БИБЛИОТЕКА“

НАВЪРШИ ПОЛОВИН ВЕК

Списанието започва да излиза през 1954 г. като бюлетин на Държавната библиотека „Васил Коларов“, както тогава се нарича Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“. През декември предната година е официално открита и новата сграда на библиотеката.

Целта и задачите на бюлетина са подробно осветлени от Константинка Калайджиева, завеждаща Методическия кабинет. Предвижда се той да осъществява връзката на Народната библиотека с тогавашните околности и околийски библиотеки и да помещава в тяхна помощ теоретични и методични материали по библиотекознание. Сега, половин век по-късно, разлиствайки страниците на бюлетина, виждаме колко много промени са настъпили в българското библиотечно дело. Но публикуваните тогава текстове са свидетелство за трудностите и успехите по пътя на българските библиотеки в противоречивите времена на централизация на управлението и пре-

калено сближаване на библиотечното дело с комунистическата идеология.

От втората си година бюлетинът се сдобива с име – „Библиотекар“, остава ведомствено издание, излиза отново в 10 книжки годишно, но увеличава тиража си на 1000 броя. Редактираният дотогава от комитет бюлетин, вече има главен редактор – директорът на библиотеката Георги Михайлов, и първата си редакционна колегия, в която влизат К. Калайджиева (отг. редактор), Цв. Матеева, Б. Троянова, Ц. Цветанов, Сн. Тошева и З. Дафинов.

През следващите десетилетия списанието търпи промени в името си, в обема си, в редакторския си състав и главно в начина на списването си. Негов съиздател става Комитетът за култура. За своята 25-годишнина е награждено с орден „Кирил и Методий“ – втора степен. Сътрудници на списанието и членове на редакционната колегия са най-известните представители на библиотечна-

та, библиографската и информационната наука у нас. Въпреки превратностите на политическите промени след 1989 г. и материалните трудности списание „Библиотека“ (промяната в името е от 1993 г.) продължава да излиза.

Сериозен принос за това имат ръководството на Народната библиотека, нашите абонати, авторите, които пишат без хонорар, редколегията, която работи също като тях безкористно за каузата на развитието на българските библиотеки. Благодарение на подкрепата на библиотечната колегия, списание „Библиотека“ продължава и днес да бъде единстве-

ното наше издание за библиотечна теория и практика. Неговите страници са отворени за всички колеги, които имат какво да споделят за своите професионални проблеми, радости и успехи.

Сега е моментът да благодарим на всички тях. А на „Библиотека“ да пожелаем от все сърце: да излиза все така, независимо от времената - добри или лоши, които ни предстоят. На многая лета!

АЛЕКСАНДРА ДИПЧИКОВА

PS. През юбилейната годишнина на списание „Библиотека“ с радост ще публикуваме спомени на негови редактори и автори.

РАЗХОДИ И КАЧЕСТВО В БИБЛИОТЕКАТА

ПЕТЕР СПАРЕБОМ

Този проект с продължителност 16 седмици, проведен през пролетта на 2003 г. в Библиотечно-информационния комплекс (БИК) на Технически университет – София, предлага идеи за подобряване на обслужването, както и за промени в работните процеси. По време на проекта са взети предвид особеностите, характерни за една типична българска библиотека (например специфичната организационна култура и недостигът на финансови средства). Качеството на библиотечното обслужване е анализирано въз основа на системата LibQual+, но без потребителско проучване. Последното не е извършено поради езиковата бариера пред чуждестранния изследовател. Вместо това, достатъчно ефективен метод се оказва няколкоседмичното наблюдение от външен за библиотеката човек (гореподписания). Един от главните изводи, които бяха направени, е липсата на ориентация към клиента. Повече за констатациите може да прочетете в настоящото изложение.

„Effectiveness“ срещу „Efficiency“

Въпреки че в речниците не се изяснява докрай разликата между термините „effectiveness“ и „efficiency“, тази разлика е от особено значение за всяка организация; а за една библиотека (по възможност) – дори още повече. Според „Английско-българския речник“ „effectiveness“ се превежда като

„ефикасност, действеност, резултатност, ефектност“, а „efficiency“ – като „способност, изпълнителност, производителност, икономичност“. *Резултатността* („effectiveness“) описва степента, в която организацията постига целите си, докато *икономичността* („efficiency“) набляга на начина, по който целите биват изпълнени с минимален разход на ресурси (време и пари).

За една библиотека резултатността на практика е изцяло свързана с качеството. Доброто качество винаги излиза по-евтино, отколкото лошото. Въпреки че това твърдение звучи като противоречие, ние библиотекарите трябва да осъзнаем, че когато потребителят не е удовлетворен – той или ще се върне отново и организацията ще трябва да поправи грешката си, или ще сподели преживяванията си с околните и няма повече да се върне. Тогава неговите познати първо ще се замислят преди да дойдат да ползват услугите ни.

Разходите по осигуряване на качеството могат да бъдат разделени на превантивни разходи и възстановителни разходи. Когато качеството е добро, превантивните разходи съставят по-голямата част от разходите, които като цяло са по-ниски, отколкото когато организацията предоставя услуги с ниско качество(1). По принцип потребителите не се наемат да се оплакват в библиотеката, защото контак-

тът с отговорните служители е твърде опосредстван. Това означава, че е вероятно организацията да загуби клиенти, когато качеството е ниско.

Предоставянето на добро качество обикновено увеличава количеството на клиентите посредством устна реклама/добри отзиви от страна на съществуващите потребители. Но същевременно трябва да се внимава предоставеното качество да не надвиши очакванията на клиента, защото това би означавало хабене на средства. От определен момент нататък потребителят няма да става по-задоволен от услугите, дори когато се счита, че се предоставя по-добро качество.

Простото заключение, което може да се извлече от гореизложеното, е, че управлението на качеството (quality management) представлява един правилен начин за спестяване на средства. Прецизното използване на средствата е важно за всяка организация, но за една библиотека в България, която се опитва да се справя с икономически проблеми, това е основно.

Потребителското проучване е един от начините да открием как клиентите на една библиотека оценяват сегашното качество. Популярни модели в библиотечния свят най-често се базират на системата LibQual+(2). Според тези модели качеството се разделя на няколко различни аспекта, възприемани от клиентите:

- въздействие на обслужването:

представя качествата отзивчивост, увереност, съпричастност и надеждност – човешките измерения на библиотечното обслужване;

- библиотеката като място:

- отчита степенята, в която библиотеката е възприемана като център на интелектуалния живот, но без да взима предвид дали физическите удобства са на задоволително ниво;

- личен контрол:

описва способността на потребителите да се ориентират/наavigират както в информационната вселена като цяло, така и по-специално в учебпространството;

- достъп до информацията:

всеобхватност на достъпа в смисъл на информация, предоставяна в избрани формат, местоположение и време, както и достъп до съдържанието на фонда.

Часовникът продължава да тиктака

Интересен начин да разгледаме една организация е да я видим като часовник. Часовникът, за разлика от библиотеката, предоставя само една услуга: може да ни покаже колко е часът. Но зад тази услуга се осъществяват редица процеси, за да може циферблатът на часовника наистина да показва точно времето. За да сме сигурни, че библиотеката функционира така, както би трябвало, процесите трябва да действат икономично – с минимално изразходване на пари и време. Когато процесите не са достатъчно икономични, е почти невъзможно да се подобри качеството на услугите и следователно – резултатността. Можете да сверите с точност един часовник, но когато механизмът му е повреден – часовникът ще продължава да изостава. В една библиотека ние виждаме процеси като например комплектува-

не, каталогизиране, финансова администрация, заемна служба. Да се придаде икономичност на процесите означава на първо място да се намалят използваните средства, в повечето случаи – и разходите за човешки труд, както и да се съкрати времето, което отнемат процесите(3). Съкращаването на времето предлага и още една връзка с качеството, защото това означава, че клиентът ще получава услугата или продуктът по-бързо.

Почти всички препоръчани промени в библиотеката на Техническият университет могат да се назоват с един термин: ориентация към клиента (customer-orientation). Когато отново погледнем различните процеси в библиотеката, ще видим, че липсва един съществен – в списъка не е включен маркетингът. Дъдли Блосъм – преподавател в Американския университет в Благоевград – отбелязва, че винаги, когато говори с хора, от която и да е организация в България, те смятат, че маркетингът е всъщност рекламата(4). Рекламата често се възприема като „мръсна“ дума и бива свързвана с измама на клиентите, чрез убеждаването им да правят покупки или да ползват услуги, докато в действителност те не искат да използват тези услуги или продукти.

Маркетингът, обаче, се състои от няколко части(5):

- анализ и прогнозиране (маркетингови проучвания);
- разработка на продукта и дизайн;
- въздействие върху търсенето (дизайн, реклама и т.н.);
- обслужване (дистрибуция, услуги след продажбата и т.н.).

Това не е еднократен акт, а дългосрочна перспектива, непрекъснато събиране на информация от потребителите и от действията на конкуренцията, разпространяване на информация между отделите и процесите, така че цялата организация да бъде актуално осведомена за насоката, в която се движи библиотеката. Когато и четирите части на маркетинга са изпълнени в организацията, той не застава клиента да изпада в положение, в което не иска да бъде, а отговаря на нуждите и желанията на потребителите. Целта на маркетинга е да осигури повече разбиране относно желанията на клиентите и да помогне тези желания да бъдат приложени в различните функции на библиотеката.

Организирането на добра маркетингова дейност не е достатъчно само, за да създаде чувство за ориентация към клиента, с цел да се увеличи броя на потребителите и да се спестят финансови средства. Това означава още, че членовете на персонала трябва да бъдат съсредоточени върху благополучието на клиента. Служителите трябва да харесват това, което правят, и с готовност да помагат на потребителите, който идват с въпросите си при тях. Винаги има начини потребителите да избегнат контакта с недружелюбния библиотекар (като резултат – процъфтяването на копирните машини), затова бъдете приветливи с клиентите си: не съществуват глупави въпроси, има само глупави отговори.

Заклучение

Един съвременен търговски подход към библиотеката е по-скоро нов за

България. Но в бързо променящото се време днес библиотеките не може повече да стоят пасивно и да наблюдават как светът около тях се развива. Библиотеките трябва да се докажат, да се специализират. Това не означава, че библиотекарите трябва да се концентрират върху доходността или дори върху независимостта на финансиране. Тъкмо обратното – маркетингът и съпровождащата го ориентация към клиента показват на доставчиците на средства, че организацията има професионален подход към своята околна среда и към целите си. Жизнеспособността трябва да бъде цел на една библиотека.

Наличието на изобилно количество литература по темите, обсъждани в тази статия доказва, че по света съществува голям интерес към поддържането на професионализма. Това оз-

начава, че дните, в които библиотека-та е била място, където нищо не се случва, където нещата не се променят, са отдавна отминали.

Бележки

1. Eppink, D.J., Keuning, D., (2000) *Management & Organisatie*. Educatieve Partners Nederland, Houten.
2. Blixrud, J.C., (Unknown) *Evaluating Library Service Quality: Use Of LibQual+*. Retrieved March 6, 2003 from the world wide web: <http://www.iatul.org/conference/02/blixrud.pdf>
3. Groot, C.T. de, Snijders, J.H., Seriere, J.H.W.M. de, (1999) *Informatiekunde 1: Ondernemen met Informatie*. Educatieve Partners Nederland, Houten.
4. Blossom, D., (2003) Marketing Application: The profit orientation & Marketing intelligence. *In Business*, (7), 74-77.
5. Baker, M.J., (1991) *Marketing: An Introductory Text*. London: Macmillan Education.

Забележка

Цялостният доклад е създаден като дипломна работа по специалността „Информационни услуги и мениджмънт“ (преди – „Библиотечно-информационни науки“) към Университета за професионална квалификация – Девентър, Холандия.

Проектът е реализиран в рамките на партньорството на тази специалност с Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Всеки, който проявява интерес към доклада, може да пише на автора (на английски език) на

e-mail: peter_sparreboom@yahoo.com

РЕКЛАМНАТА ЛИСТОВКА

КРИТЕРИИ ЗА НЕЙНОТО КАЧЕСТВО И ЕФЕКТИВНОСТ

СТЕФКА ИЛИЕВА

В началото на 2003 г. Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, отдел „Методичен“, и Сдружение на читалищните работници – община Марица обявиха конкурс за най-добра рекламна листовка на читалищна библиотека. Официалното награждаване на победителите се проведе на 20 ноември 2003 г. Отличени бяха три читалища от община Марица – НЧ „Светлина“ – с. Труд, НЧ „Васил Левски“ – с. Бенковски и НЧ „Светлина“ – с. Скуtare. Победителите в конкурса получиха грамоти и предметни награди. Резултатите от конкурса бяха обявени въз основа на предварително изработени критерии, които предлагаме на вашето внимание.

Рекламната листовка е най-срещаното средство за печатна разгласа на стоки и услуги. Тя е популярна поради лесното ѝ създаване, евтиното отпечатване и големите възможности за разпространение.

Рекламната листовка на библиотеката съдържа кратки сведения за историята и структурата на библиотеката и нейните услуги. Освен текст може да има таблици, схеми, графики, фотографии. На гърба на листовката се помещава работното време, адрес, телефон и местонахождение на библиотеката.

Цели на рекламните листовки

Рекламните издания служат за реклама на конкретната библиотека, т.е.

да узнаят хората, че тя съществува. Те служат още като противодействие на конкуренцията – информационните центрове, Интернет-залите, книжарниците и др. Чрез рекламните издания се популяризират формите и методите на работа с ползвателите.

В практиката на българските библиотеки листовките навлизат масово поради ниските разходи и бързото им изготвяне и разпространение. Когато се планира създаването на листовка, първо се преценя какви са целите на създаването ѝ и как ще се разпространява тя – дали ще се поставя на видни места в библиотеките, ще се раздава ли при масови изяви, ще се разпраща ли по пощата, или ще се използват други средства за разпространение. Ако рекламната листовка се изпраща по пощата, преимуществото е в избирателността и конфиденциалността на контакта (потенциалните конкуренти не разбират, че ние сме си направили реклама).

Начините на разпространение на рекламните материали зависят от целите на създаването им.

Често библиотеките, поради липса на средства, съвместяват двете цели: запознанство на аудиторията, към която е насочена рекламата, с библиотеката и нейните възможности и реклама на конкретно масово начинание. Въпрос на избор и финансови ресурси! Качеството на рекламната листов-

ка може да се оцени преди, през и след кампанията. Задачата на настоящия материал е да се изработят точни и ясни критерии за оценка на рекламни листовки, преди тяхното разпространение.

Структура на рекламната листовка

Рекламната листовка се състои от текст и художествени илюстрации.

Текстът е вербалната част на рекламната. Той включва заглавие, подзаглавие, тяло на текста и подпис.

Рекламният живот на листовката е кратък. Но дори изхвърлена от читателя, тя трябва да е привлякла вниманието му. Според теорията на рекламирането, има няколко основни изисквания към изработването на рекламни листовки (Доганов, Д. И Ф. Палфи. Рекламната, каквато е. Варна, 1994, 228-229):

1. Начинът на изразяване да бъде прекалено опростен и лаконичен. Текстът да бъде ясен, недвусмислен и лесно разбираем. Следователно всяко съчинителство, фабули и многословни сюжети трябва да се отхвърлят категорично.

2. Винаги да се акцентува чрез силно привличащо заглавие, което да грабне погледа със своето съдържание, шрифт и разположение. Три четвърти от читателите по улици и обществени места четат само заглавието.

3. Оформлението трябва да бъде добре обмислено от гледна точка на това къде и как ще се разпространява листовката и какви са естетическите критерии на съответната аудитория.

4. Текстът следва да се гради около графичното петно, като излъчва силен динамизъм.

Заглавието, както беше споменато по-горе, е особено важно, защото честото това е единствената част от текста, която хората четат. То трябва да привлича вниманието на читателите и да създава достатъчно интерес, за да ги накара да прочетат целия текст.

Подзаглавието, ако има такова, свързва заглавието с тялото на текста.

За повечето реклами **тялото на текста** се състои от въвеждащи декларации или параграф, няколко въвеждащи параграфа и заключителен параграф. За да се изработи тяло на текст, съобразено с принципите на рекламирането, Прайд Феръл в книгата „Маркетинг: концепции и стратегии“, с. 260-261, предлага комплект напътствия:

1. Тялото на текста идентифицира специфично желание или проблем на потребителя.

2. Услугите се предлагат като най-добрият начин за задоволяване на това желание или за разрешаване на този проблем.

3. Посочват се предимствата и изгодите на продукта.

4. Посочва се защо рекламираният продукт е най-добрият за конкретната ситуация.

5. Доказват се привилегиите и предимствата.

6. Подканва се потребителя към действие.

За библиотеките продукт са самите библиотечно-информационни услуги, предлагани от нея, или бази данни, изработени от институцията. Масовите изяви на библиотеката са вид културен продукт, който също трябва да бъде обект на рекламата.

Текстът на рекламната трябва да е

насочен към отделния потребител (Например: само за Вас предлагаме...). Той може да бъде представен дори в стихотворна форма, стига библиотекарят да има умения за това. Дългият текст се възприема по-лесно, ако е разделен на подзаглавия. Някои от тях могат да бъдат зададени под формата на въпрос.

Текстът на рекламната листовка трябва да е с дребен шрифт, например под 12.

Остава се поле в началото на колонките на текста. Не се пишат повече от 40 знака на ред.

Ключовите абзаци трябва да са с по-тъмен шрифт.

Текстът се редува с илюстрации (Матлина, С. Г. Привлекателная реклама или что может реклама. М., 2000, 53-60).

Изброяването на функциите на библиотеката е скучно и досадно за ползвателите. Добре е ако се използват метафори за привличането на потребителите на библиотечно – информационни услуги. Препоръчва се при изброяване на основните дейности на институцията да се използват глаголи, които съдържат повече динамизъм, а не отглаголни съществителни. Използват се тирета и възклицателни знаци.

Илюстрациите в рекламната листовка се използват, за да привлекат вниманието, да насърчат аудиторията да прочете текста, възприеме идеята, или да се предаде идея, която е трудно да се представи с думи.

Препоръчва се да има баланс на текста и рисунките, диаграмите и фотографияите. За предпочитане са рисунките пред фотографияите. Желателно е да се постигне контраст на цветовете и шрифтовете. Цветовете трябва да се използват съгласно определени правила на художественото оформление:

● жълтият и червен цвят изглеждат добре на черен фон;

● черният, червеният и син цвят се използват на бял фон;

● червеният цвят не трябва да служи за фон, защото пробужда чувство на агресия;

● синият цвят показва апатия;

● най-подходящи цветове са бежов и зелен за фон на рекламната листовка.

Подписът на рекламната листовка идентифицира институцията. Това може да бъде логото на библиотеката, името и адреса ѝ.

Логото или знакът на библиотеката също се създават при спазването на следните правила:

● логото трябва да бъде просто и разбираемо, лесно да се запомня;

● едно и също лого се използва за рекламните листовки, за визитните картички и се отпечатва на фирмените бланки;

● логото не се променя постоянно в зависимост от модата;

● логото изобразява основната дейност на институцията.

Някои библиотеки имат запазен цвят на читателските карти, проспектите, рекламните листовки, значките. Например СБИР в България използва жълтия цвят като знак на организацията.

Критерии за оценка на рекламната листовка

Въз основа на теорията на рекла-

мата могат да се оформят следните критерии за качество на рекламната листовка:

1. Да привлича вниманието със силно заглавие, динамичен текст и ефективно художествено оформление.

2. Структурата на рекламната листовка да отговаря на определените изисквания, т.е. да съдържа заглавие (може и девиз), подзаглавия, основен текст и подпис на създателя.

3. Да е интересна като текст и илюстрации.

4. Текстовете за реклама на библиотечни и информационни услуги да отговарят на истината.

5. Да се спазват основните правила за оформление на текста, рисунките и цветовете решения.

6. Рекламната листовка да събужда желание за посещение и ползване на библиотеката и нейните услуги.

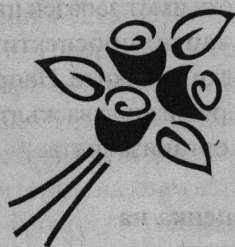
7. Текстът да бъде кратък и да създава благоприятно впечатление за библиотеката.

8. Да изтъква предимствата и пре-

вилегиите на институцията пред останалите конкуренти.

Рекламата на библиотеката е културен феномен, отразяващ ценностните представи на хората за нея. Реализацията на рекламните методи е многоаспектна. Освен рекламните листовки, реклама е създаването на библиотечен комфорт чрез използване на подходящо обзавеждане в помещенията, предлагане на списъци с литература, поставяне на плакати с рекламни съобщения за предстоящи събития в библиотеката и още много други форми на връзки с обществеността, чрез които дейността на библиотеката се експонира пред обществото.

Рекламата на библиотеката е начин на мислене, в основата на който стои изграждането на позитивен имидж за нея сред населението. Това е крайният резултат, към който се стреми всяка една библиотека, използвайки в дейността си рекламни методи.

В НАЧАЛОТО НА 2004 Г. НАШАТА КОЛЕГА И ДЪЛГОГОДИШЕН ЧЛЕН НА РЕДАКЦИОННАТА КОЛЕГИЯ НА СПИСАНИЕТО ДОЦ. ТАТЯНА ЯНАКИЕВА НАВЪРШИ 60 ГОДИНИ.

ПО СЛУЧАЙ ЮБИЛЕЯ Ъ ПОЖЕЛАВАМЕ
ЗДРАВЕ, ДЪЛГОЛЕТИЕ И УСПЕХИ
В ТРУДНАТА ПРОФЕСИЯ НА БИБЛИОГРАФА

СП. „БИБЛИОТЕКА“

БЪЛГАРСКОТО БИБЛИОТЕЧНО- ИНФОРМАЦИОННО ОБРАЗОВАНИЕ

В КОНТЕКСТА НА ПРОМЕНЕТЕ И СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕНДЕНЦИИ*

ЮЛИЯ САВОВА

Българското библиотечно-информационно образование (БИО) много рядко е било обект на специален интерес, както в педагогически, така също в библиотековедски аспект. Естествено е, публикациите в специализирания библиотековедски печат да са много повече, в сравнение с тези в педагогическия, където всъщност имаме само няколко и те са от 60-те, 70-те, 80-те години на миналия век.

Това, което прави впечатление е, че въпросите, свързани с БИО в различните му аспекти, никога не са били обект на системно проучване и анализ, за който и да е период от неговото развитие. Липсва каквото и да е самостоятелно издание, посветено на тези въпроси. Има периоди, в които интересът е засилен, като например в началото и средата на 60-те, края на 70-те и началото на 90-те години на XX век, но той бързо изчезва, от което изглежда случаен. Много рядко се засяга съдържанието на библиотечно-информационното образование. Най-много това се прави през 60-те и 70-те години на XX век. В началото на 90-те години на миналия век във връзка с настъпилите промени, основният интерес е организационен – т.е. кой и къде да обучава бъдещите специалисти. На този проблем е посветена глав-

ната част от публикациите. Въпросът как да се обучават студентите остава на заден план.

Следва да се направи едно уточнение – за БИО у нас се говори от началото на 90-те години на XX век. Дотогава се говореше за библиотечно образование и подготовка на научно-информационни кадри (информатори).

Подчертаването на тези факти е необходимо, тъй като поради слабото представяне на БИО в педагогическото пространство понякога се смята, че то в сравнение с други видове професионално образование не е толкова необходимо. Това обаче не е така, особено в контекста на съвременните промени и тенденции.

Необходимо е съвсем накратко да се засегне историческото развитие на българското библиотечно-информационно образование, тъй като то до голяма степен определя съвременната ситуация и възможностите за съпоставяне на това образование с чужди модели. Трябва да се подчертае, че нуждата от такова образование е осъзната много рано за нашите условия. За това голяма заслуга имат такива известни имена като Марин Дринов, Константин Иречек, Иван Шишманов, Никола Михов, Пенчо Славейков, Сти-

лиян Чилингиров, Стоян Аргиров, Тодор Боров и много други. Особено следва да се открие ролята на Стоян Аргиров и Тодор Боров. Стоян Аргиров, който е признат за основоположник на библиотековедската мисъл у нас в продължение на 36 години (1901–1937), ръководи Университетска библиотека. В края на XIX и в началото на XX век, в условията на нашата млада държава, при отсъствието на библиотечни традиции, благодарение на упоритата си работа и научни познания в областта на библиотекознанието, изпитвайки силното влияние на немската библиотековедска школа, Стоян Аргиров не само изгражда своя концепция за библиотечното образование у нас, но и успява частично да я осъществи.

Упорита е борбата му, посветена на необходимостта от изучаване на библиотекознание и библиография в Софийския университет. От 1920 г. Стоян Аргиров започва да чете лекции в университета, а от 1924 г. е назначен като частен хоноруван доцент по библиотекознание и библиография в Историко-филологическия факултет на Софийския университет. След години тази длъжност поема друг формиран под влиянието на немската библиотековедска школа специалист и бъдещ известен учен – професор Тодор Боров. През 1923 г. се поставя началото и на курсове за библиотекари към Върховния читалищен съюз, които съществуват до края на 30-те години на XX век.

Години наред, постоянно се повтаряше, че библиотечната професия и библиотечното образование в Бълга-

рия са плод на социализма. Действително до 9.IX.1944 г. не съществува истински организирана подготовка на библиотекари. Липсата на библиотечни традиции оказва силно влияние върху библиотечното образование. И все пак, основите на българското библиотечно образование, макар и слаби и неукрепени, се поставят именно в периода до 1944 г., при това по най-правилния за момента начин – библиотечната подготовка се провежда в рамките на университета и Читалищния съюз. Освен на организационните аспекти и Стоян Аргиров, а по – късно и Тодор Боров, отделят голямо внимание на професионалните компетентности на библиотекарите, а оттук и на съдържанието на тяхната подготовка. Характерно и за двамата е, че те не са тесногърди привърженици само на школата, при която са се формирали. Изобщо както за двамата най-видни дейци в областта на библиотечното образование до 1944 г., така и за библиотековедската мисъл като цяло от този период е характерна отвореност по отношение на различни влияния. Така например се обръща внимание (особено през 20-те и 30-те години на XX век) и на американската, и на съветската теория и практика, което се отразява в концепцията за съдържанието на библиотечното образование в периода до 1944 г. За съжаление и двата опита, съответно през 1925 г. и 1943 г. за създаване на специалност „Библиотекознание“ в Софийския университет са безуспешни.

След 1944 г. в организационен аспект моделът на българското библиотечно образование се променя. През

1950 г. е създаден Държавен библиотечарски институт (ДБИ), днес Колеж по библиотекознание и информационни технологии (КБИТ), а през 1953 г. в Софийския университет е открита катедра „Библиотекознание и библиография“, която днес се нарича „Библиотекознание, научна информация и културна политика“. Те. от този момент в България вече съществуват институции, носещи отговорността за библиотечното образование, които по първоначалната идея подготвят специалисти за различни по тип библиотеки – съответно ДБИ за масовите, а СУ – за научните. Възможността за получаване на библиотечно образование в две отделни институции, при това и двете в София, създава условия за обособяване на различни позиции, а отгук и за спорове, чието влияние продължава десетилетия. И двете позиции имат своите привърженици. Едната позиция се изразява от Тодор Боров, който е противник на съществуването на самостоятелно училище за подготовка на библиотечно-информационни специалисти. Другата е на привържениците на съществуването на ДБИ, като сред тях е и Ценко Цветанов, брат на Тодор Боров, който от 1953 г. до смъртта си през 1960 г. е директор на ДБИ. Интересни са доводите. Според професор Тодор Боров съществуването на самостоятелни висши училища за подготовка на библиотекари не е нужно за малка страна като България. Той смята, че такива училища до момента (началото на 60-те години на XX в.) са създадени само в най-големите страни – СССР и САЩ. Другото мнение е, че самостоятелно

учебно заведение е необходимо на България и че ДБИ, който е полувисш институт, трябва да прерасне във висш по подобие на съветските институти по култура. Виждаме, че и двете страни визират чужд опит. И в двата случая могат да бъдат изказани доводи, които са „за“ и такива, които са „против“. Следва да се подчертае, че вероятно неслучайно именно Тодор Боров и Ценко Цветанов, хора свързани с традициите в развитието на българското библиотечно дело до 1944 г., са основните строители на библиотечното образование у нас след Втората световна война. Логично е Тодор Боров, който е пряк участник в библиотечното ни образование до 1944 г., когато стремежът е то действително да бъде изградено по европейски образец, да заеме тази позиция. Във всеки случай, ако вземем предвид периода от нашата история, в който проф. Тодор Боров си позволява да противопостави европейския на съветския модел за библиотечно образование, отдавайки предпочитанията си на първия, това във всички случаи говори за твърди убеждения и смелост. Има обаче логика и в другата позиция, независимо от мощния и тенденциозно изглеждащ акцент върху съветския модел, за който се смята, че трябва да е печеливш. Истината обаче е, че в края на 80-те години на XX век нито ДБИ е висш институт, нито пък съществува университетска специалност, която да подготвя библиотекари и научно-информационни специалисти. Този факт е особено важен и до голяма степен определя последвалото развитие на българското БИО. Може да се каже,

че то навлиза недостатъчно подготвено в сложното последно десетилетие на XX век. Това е тежък период за българското образование като цяло. Във връзка със законовите промени обаче пред българското БИО се откриват нови възможности, а именно – създаването на университетски специалности – съответно от 1992 г. във Велико-търновския университет, а от 1993 г. и в СУ. В контекста на тези промени отново звучат разгледаните вече две мнения, а именно за самостоятелно висше училище, без обаче да се акцентира върху съветския (руски) модел, както и такива, че европейската традиция е подобни специалности да се създават към университетите. Истината обаче е, че не само европейската, а и световната традиция предлага и двата модела. Франция, Швеция и Дания, например, са европейски страни, но в тях съществуват самостоятелни висши училища в областта на библиотечно-информационните науки (БИН). Страната – люлка на библиотечното образование – САЩ – пък е огромна държава, но БИО по традиция се осъществява в рамките на университетите. Това е така още от 1887 г., когато Дюи (Dewey) създава първото библиотечно училище в света, което е към университет. В бившия Съветски съюз, а сега и в Русия, съществуват и двата модела. В много от някогашните съветски републики, които днес са самостоятелни държави (напр. Прибалтийските), този вид образование винаги е бил в рамките на университетите. Всъщност, в Русия институтите по култура отдавна не се наричат така. Най-големите сред тях, Московският и Ле-

нинградският (днес Санкт-Петербургски) напр. се наричат Държавни университети по култура и изкуства. Факултетите по БИН, които са най-старите, са част, при това невинаги основната от тези висши училища. Затова, в последно време в някои от тях звучат мнения за превръщането им във водещи или дори самостоятелни професионални институции в рамките на съответното висше училище с евентуално наименование библиотечно-информационни институти. Съдейки по съвременната ситуация в Русия, подобно нещо би могло да се състои. Тези факултети, в по-голямата си част разполагат с добра материална база, научни съвети, уникални научно-преподавателски колективи, които извършват сериозна научно-изследователска дейност, намираща израз не само в големия брой публикации, но и в различни проекти, отличаващи се с конкретен пазарен ефект в новото информационно и комуникационно пространство на Русия. Първата стъпка в това направление вече е факт. На 30 юни 2003 г. на мястото на Библиотечно-информационния факултет (БИФ) в рамките на МГУКИ (Московский государственный университет культуры и искусства) е създаден Библиотечно-информационен институт (БИИ). Както се подчертава, този акт възстановява историческата справедливост и свързва традицията, съществуваща от 1930 г., когато възниква Московският библиотечен институт, със съвременната ситуация, в която се чувства остра необходимост от съществуването на сериозна и многостранна образователна структура, в която ак-

тивно се изследват и развиват проблемите на библиотечно-информационния отрасъл. Моментът е сложен, защото в страните с традиции в областта на БИО постоянно се дискутира. Така е и в Швеция, и във Франция, и в САЩ и т.н. У нас обаче дискусии липсват.

Когато се посочват за сравнение или като пример чужди модели, винаги трябва да има достатъчно възможности за съпоставка. Съпоставянето следва да бъде както в организационен, така също и в съдържателен аспект. В този смисъл дейността на Международната федерация на библиотечните асоциации IFLA (към UNESCO) е много активна през последните години. БИО е в центъра на вниманието. Работи се по проекти, изследващи критериите и образователните стандарти в отделните страни. Основната цел е, доколкото е възможно, да бъдат изравнени квалификационните изисквания към информационните специалисти в международен мащаб, което от своя страна ще създаде условия, свързани с пазара на труда и свободното движение на тези специалисти. Отчита се обаче, че проблемите, свързани с международното признаване на квалификационните степени са изключително деликатни и изискват взаимно разбиране и подпомагане. В зависимост от образователните системи в отделните страни, от тяхното икономическо развитие, както и от традициите на БИО, в тях се наблюдават по-големи или по-малки различия. Както беше подчертано при изследванията, БИО в отделните страни се разглежда както в организацио-

нен аспект, така също и в съдържателен, т.е. – съществуващи образователни стандарти, учебни планове, изучавани дисциплини, учебни програми и т.н. Особено се акцентира и разсъждава върху еволюцията на ролята на библиотечно-информационните специалисти, които в обществото на знанието се превръщат в knowledge managers. Това намира своето отражение в учебните планове и програми. При нас засега тази еволюция не се чувства особено, а и може да се каже, че международните стандарти в областта на БИО, които съществуват от няколко десетилетия, никога не са били водещи в България.

В България от 1992 г. съществува висше образование в областта на библиотечно-информационните дейности (БИД). В момента българското БИО съществува като четиристепенна система – специалист, бакалавър, магистър, докторанти. Научен съвет в областта на БИН обаче няма. Подготовката за степен „специалист“ се извършва в КБД, а за степените „бакалавър“ и „магистър“ – съответно в СУ и ВТУ. В Софийския университет се обучават докторанти. Завършилиите степен „специалист“ могат да продължат образованието си в един от двата университета, съобразявайки се с техните изисквания.

Създаването на висше библиотечно-информационно образование в България е безспорно голям успех не само за нашата професионална общност, но и за българското образование като цяло. Въпросът е, че след обособяването на изброените квалификационни степени не беше направен какъв-

то и да било опит за разработване на обща концепция за БИО у нас. Така съществуващата система „специалист“, „бакалавър“, „магистър“ досега не беше анализирана в съдържателен аспект, не бяха разгледани въпросите, свързани с приемствеността между отделните степени, което я прави най-малкото неикономична за страната. Затова, вероятно е логично, специалисти в областта на образованието да смятат, че професионалното направление „Библиотечно-информационни дейности“ (в СУ има названието „Библиотечно-информационни науки“) не е ясно обосновано. Не случайно се пише „Сигурно е, че един специалист в тази област може да докаже колко е важно да съществува такова направление, но дали това е в интерес на широкопрофилната подготовка на студентите“(1). За съжаление, в конкретната ситуация, този въпрос е логичен.

Истина е, че моментът е сложен. Променящата се роля на библиотечно – информационния специалист, новите информационни технологии, социално-политическите промени у нас въздействат силно върху БИО. Необходимостта специалистът да може да се реализира и извън библиотеката като институция, растящата конкуренция между информационните специалности на пазара на труда налагат нова философия на БИО. Постоянно се появяват нови специалности. И това е тенденция навсякъде по света – и в САЩ, и в Канада, и в Швеция, и във Франция, и в Русия и т.н. Въпросите, свързани с подготовката на бъдещите библиотечно-информационни специалисти, а именно – тясна специализация,

която ще ги направи експерти в конкретна област или широкопрофилна подготовка, която пък ще им позволи да упражняват различни информационни професии, стоят пред всички библиотечно-информационни училища в света и активно се дискутират през последните години в рамките на IFLA. В нашия случай обаче, при така обособените квалификационни степени и в контекста на държавната политика е абсолютно необходимо базовото образование да бъде широкопрофилно. Ако обаче погледнем излезлите през 1998 г. „Единни държавни изисквания за степен „специалист“ в областта на БИД“(2) не само можем да изпаднем в недоумение, но и напълно да споделим мнението изказано в цитираната публикация. В това направление са събрани три специалности – „Библиотекознание и библиография“, „Книгоразпространение“ и „Информационни технологии“. Необходимо е да се припомни, че в Държавния библиотечен институт (ДБИ) години наред се обучаваха студенти и по трите специалности – от 1969 г. беше открита специалност „Научна информация“, а от 1977 г. – специалност „Книгоразпространение“. Всъщност специалността „Информационни технологии“ е на мястото на съществувалата няколко десетилетия специалност „Научна информация“. Специалността, която буди недоумение с причисляването ѝ към „библиотечно-информационни дейности“, беше създадена без каквито и да са обяснения или обосновки, както в институцията (КБД), така също и на страниците на професионалния печат. Що се отнася

до профила на тази специалност, то вероятно той е изключително широк, защото завършилите я със степен „специалист“ могат да продължат в следваща степен както „библиотечно-информационните дейности“, така също и специалност „Информатика“ от изнесеното обучение на Великотърновския университет, което от няколко години се провежда в сградата на Колежа по библиотечно дело – София, както се разбира с активната помощ и съдействие на МОН. Постановление № 162 от 23 юли 2002 г. за приемане на Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“ (3), което отменя единните държавни изисквания в това число и вече цитираните, всъщност създава широки възможности за откриване на всякакви специалности (с тесен или широк профил) в каквито и да е професионални направления, особено в случаите, когато те не са добре обособени, както е при библиотечно-информационните науки у нас. Що се отнася до слабото обособяване на БИН като научна област, то такава ситуация е наблюдавана и в някои развити европейски държави. Напр. Швеция, но тя е преодоляна през последното десетилетие в резултат от целенасочена държавна образователна политика и истинска научно-изследователска дейност. Т.е. положението при нас е резултат и от държавната образователна политика, която намира израз в нормативните документи.

В страните с развито БИО съществуват няколко възможни подхода, за-

сягащи съдържанието на това образование.

1. Създаване на държавни образователни стандарти в областта на БИН:

а) Русия е типичен пример в това отношение. Тук имаме дългогодишен опит. Ситуацията през последното десетилетие обаче се промени. Отпадна унификацията по отношение на учебните планове в отделните висши училища. Варианти на така наречените стандарти от второ поколение, които влязоха в сила от септември 2003 г., бяха публикувани още през 2000 г. на страниците на професионалния печат и в продължение на почти три години внимателно обсъждани, в резултат на което претърпяха коренни изменения, а авторите им понесоха сериозни критики и нападки. На страниците на професионалния руски печат се проведеха множество дискусии, публикуваха се различни учебни програми. Интересното е, че по дадени дисциплини бяха публикувани по няколко учебни програми, съставени от различни преподаватели, много често застъпващи противоположни гледни точки.

Стандартизирането на БИО в Русия има и своите противници, които считат, че това в никакъв случай не е панацея и че 5 години (периодът на действие на стандартите) са прекалено много за такава динамично развиваща се в момента област.

б) В Северна Америка Американската библиотечна асоциация ALA разработва специални стандартни изисквания за акредитирането на академичните програми в областта на БИН. Там обаче БИО е за степен магистър, т.е. не е базово, а въз основа

на получено вече отраслово образование. Обучение за степен „магистър“ в областта на БИН много често избират хора, които вече притежават магистърска или докторска степен, само че в други области. В САЩ магистърската степен по БИН е задължително условие за професионална налагане и развитие.

Във Великобритания до неотдавна Библиотечната асоциация (Library Association) и Институтът по научна информация (IIS) акредитираха в областта на БИН. Стандарти обаче няма. През април 2002 г. двете организации се сляха. Този акт е показателен за съвременното развитие на информационните професии. LA беше една от най-старите библиотечни асоциации в света. Създадена е през 1877 г., само една година след ALA. Новата организация се нарича CILIP (Chartered Institute for Library and Information Professionals) и поема и дейността по акредитацията на библиотечно-информационните специалности във Великобритания.

В страните от континентална Европа по принцип в областта на БИО не съществуват стандарти. Това обаче не пречи проблемите, свързани с БИО, да присъстват постоянно на страниците на специализирания печат, да се анализират международните тенденции, да се публикуват учебни планове и да се разглеждат въпроси, свързани с методите на преподаване.

Оказва се много по-лесно да се запознаеш с БИО в чужбина, напр. с това във Франция, Русия, САЩ или Канада отколкото с българското, дори ако участвуаш в него пряко.

Както се вижда, нашият подход е

по-особен и трудно се вписва в избраните варианти. Ако използваме въображението си и приемем, че например вече отменените единни държавни изисквания за степен „специалист“ в областта на БИО, които бяха цитирани са нещо като стандарти, то техните създатели останаха абсолютно неизвестни. Поне никой официално не се идентифицира като такъв. Те нито бяха обсъждани, нито анализирани. Разбира се, вече без въображение, а просто отчитайки включените дисциплини, тяхното съотношение и други особености на единните държавни изисквания, един професионалист може да се досети чии интереси се отразяват. Но това ли е задачата на образователните стандарти? Във всеки случай международните професионални тенденции в тези изисквания не са намерили отражение. Но да се върнем отново в сферата на въображението. Да си представим, че отмяната на единните държавни изисквания открива пред българското БИО европейски възможности. Така ли е обаче? Европейските тенденции в областта на БИО са пряко свързани с обособяването и развитие на БИН. А това от своя страна е свързано със състоянието на научната област (на БИН) в съответната страна, с развитието на отделните ѝ направления и наличието на подготвени кадри именно в тази област, които са в състояние да извършват научно-изследователска и преподавателска дейност. Съществуващата у нас ситуация не е благоприятна в това отношение.

Възможностите за поставяне на основен акцент върху формални коли-

чествени критерии при оценяване и утвърждаване на дадена специалност (напр. брой на хабилитирани преподаватели независимо от научните области, от възрастта или наличието на конкурсно начало), както и практиката нормативните документи да се прилагат изборно, като се пренебрегват основни техни части с увереността, че това не се забелязва, води до размишаване на научната област и професионално направление, особено, когато те не са добре обособени в съответната страна, както е случая с БИН у нас. Така например, ако сравним развитието на БИН у нас и в чужбина, съзнателно вземайки за основа неравностойни образователно-квалификационни степени, а именно нашата „специалист“ и характеризиращата в развитите страни високи професионални знания и умения в областта на БИН степен „магистър“, съществуват големи възможности по брой на хабилитирани лица да сме надминали ЕС и Северна Америка взети заедно. В същото време истински стойностната научна продукция в областта на БИН да се окаже съпоставима с тази на отделен известен учен от развита държава. Вероятно това звучи пресилено. Истината е, че напълно формалния подход и работата на парче, следва да бъдат заменени с внимателен градеж и провеждане на научен и професионален дебат.

Независимо от всичко, в момента са налице благоприятни условия за развитието на БИО в България. Съществува самостоятелна образователна институция (Колежа по библиотекознание и информационни технологии) в областта на библиотечно – ин-

формационните дейности. Съществува също и университетско образование. За условията на нашата страна, наличието и на двата модела БИО е много удачно. Създават се условия за многостепенно образование в областта на БИН, възможности за непрекъснатост на това образование, както и такива за образование през целия живот. Такъв подход съществува в много развити европейски държави, като най-съпоставим с нашите условия е моделът на БИО в Швеция(4).

По принцип Швеция е вероятно най-подходящата напреднала страна за сравнение по отношение на съвременното състояние и развитието на българското БИО. Това е така, както поради множество реално съществуващи прилики, като географско разположение – в центъра на полуостров, разпространеност на езика, брой на населението и т.н.; но така също и заради общите характеристики, които се налагат при разглеждането на развитието на този вид образование в двете страни. Накратко в Швеция, както и в България до началото на 90-те години, основната институция, подготвяща библиотекари за страната, е самостоятелно библиотечно училище (Institutionen Bibliotekshgskolan), което подобно на споменатия Държавен библиотекарски институт (ДБИ) е с двегодишен курс на обучение. Училището се намира в Борас, град от около 100 000 жители, който е недалеч от Гьотеборг. В сравнение с ДБИ шведското е по-младо. Създадено е през 1972 г. с помощта на родения в Борас тогавашен министър-председател Ингвар Карлсон. Т.е. в двете страни в

началото на 90-те години на XX век съществуват общи позиции по отношение на БИО, а именно:

- самостоятелно библиотечно училище с двегодишен курс на обучение, което подготвя основния брой библиотекари за страната;

- тенденции към децентрализация и масовизация на висшето образование, които водят до откриване на библиотечно-информационни специалности в различни градове;

- „академизиране“ на БИО, което прави двегодишния курс на обучение недостатъчен и въвеждане на степени „бакалавър“ и „магистър“.

Характерното за Швеция е, че при изграждането на новия образователен модел основният акцент е поставен върху съществуването на училището в Борас, ролята му за институционализирането на БИО и необходимостта то да претърпи нужното развитие. Налагането на новия модел на висше БИО в Швеция върви паралелно с развитието и обособяването на съответната научна и професионална област. В случая имаме един великолепен пример за интегрирането на научно – изследователска дейност и висше образование в областта на БИН.

В началото на 90-те години в шведското БИО се оформят 3 позиции: диплома, но без професионална степен, след двугодишен курс на обучение – 80 кредита; бакалавър – 120 кредита; магистър – 160 кредита. След 1993 г. библиотечно-информационни специалности се откриват в няколко шведски университета. Учебните планове в тях не съвпадат. Основният брой студенти обаче продължава да се обуча-

ва в Борас. Голямо значение има създаването към университета в Гьотеборг на Център за изследвания в областта на библиотечно-информационните науки (Center for Library and Information Studies). От самото начало съществува тясна интеграция между училището в Борас и Гьотеборгския университет.

Първоначално схемата е следната – училището в Борас приема основния брой студенти (средно 120 души) и след двегодишно обучение ги насочва към Центъра в Гьотеборгския университет за получаване съответно на бакалавърска и магистърска степен. Центърът към Гьотеборгския университет е ориентиран към извършване на научно-изследователска дейност в областта на БИН. Само тук работят преподавателите с професорски звания в тази научна област. Техните имена идентифицират основните направления в подготовката на магистрите и докторантите. Към 2001 г. броят им е 6, като един от тях е англичанин, привлечен специално за докторантската програма.

През 1999 г. след няколкогодишна подготовка училището в Борас и Центърът към Гьотеборгския университет се интегрират напълно. Това ще рече, че в училището в Борас вече се провежда обучение до степен „магистър“, а в Гьотеборг остава подготовката на докторанти в областта на БИН, която е единствена в Швеция и която привлича докторанти от всички северни страни. В останалите шведски университети обучението в областта на БИН се извършва само до степен „бакалавър“.

След промените мисията на училището в Борас еволюира. В състава му се включват преподаватели от Гьоте-

боргския университет, откриват се нови катедри, започва работа върху изследователски проекти.

Както виждаме, подходът в Швеция през последното десетилетие се различава значително от този в България. Налице е ясна концепция, видимо развитие на БИН, стегната система на БИО, която е свързана с професионалните компетентности, необходими на библиотечно-информационните специалисти, и в която съществуват точни нива и възможности за научно изграждане. Системата е много по-икономична. Явно една страна с 14 пъти по-висок брутен продукт от този в България не си позволява разхищението, което е възможно у нас.

Сравнението в никакъв случай не може да бъде основен довод. И все пак, в контекста на съвременните международни тенденции в БИО и възможностите за конвертируемост на дипломите в областта на БИН, то е необходимо. Още повече, когато ни показва, че нашите възможности са големи.

В заключение може да се каже, че в сегашната сложна ситуация пред българското БИО се откриват уникални възможности. Неговите основи вече са били поставени и години наред постоянно укрепвани. Но това трябва да се знае. В противен случай тези основи непрекъснато ще бъдат заравяни и до тях издигани натруфени паянтови постройки, с които знаем какво се случва след време. За съжаление, такъв подход не само е възможен, но и съществува. Нормативните документи в областта на висшето образование у нас, не само че го позволяват, а даже и поощряват.

За да бъде сградата на българското БИО истински солидна и съвременна, необходими са преди всичко ясна концепция и целенасочена научно-изследователска дейност в областта на БИН. И всичко това в контекста на съвременните международни тенденции, без да се забравят и традициите.

Бележки

1. **Пранчов**, Румен. За регистъра на специалностите // *А з б у к и*, 2000, № 30, 26 юли – 1 авг., с. 5.

2. **Наредба** за единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите от професионално направление „Библиотечно-информационни дейности“ за образователно-квалификационна степен „Специалист по ...“. – *Д ъ р ж. вестник*, № 94, 12 авг. 1998.

3. **Постановление** № 162 от 23 юли 2002 г. за приемане на Наредба за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени „бакалавър“, „магистър“ и „специалист“. – *Д ъ р ж. вестник*, № 76, 6 авг. 2002.

4. **Савова**, Юлия. Моделът на библиотечно-информационното образование в Швеция. – В: *СБИР* в началото на 21 век (Доклади от XI Нац. научна конференция, 5-6 юни 2001 г.). С., 2002, 68-74.

* Докладът е изнесен на юбилейната научна сесия „Общество на знанието и образование за всички“, 21-22 февр. 2003 г. Публикуван е в юбилейния сборник „10 години списание „Стратегии на образователната и научната политика“. В настоящата публикация са нанесени някои изменения, свързани най-вече с настъпили промени в България и в чужбина.

ВИНОВНИ ЛИ СА БИБЛИОТЕКИТЕ ЗА РЪСТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

МИЛЕНА ЦВЕТКОВА

Учителят на депутатите по политическо равновесие проф. Андрей Пантев има любопитна диагноза за самозабравящи се в риториката си политици: страдат от словесни полюции.

На 16 декември 2003 г., в предаването „12+3“ по Българското национално радио гостуваше майсторката на риторичните похвати и депутат от 39-то Народно събрание от листата на БСП Татяна Дончева. Както увлекателно коментираше новата стратегия за борба с престъпността, внезапно бе озарена от идеята за нов враг. Да си активен и адекватен политик, нареждаше с назидателен тон депутатката, не значи да се затвориш в Народната библиотека да четеш и да пишеш стратегии. И отсече: „Аз не знам някой виден библиотекар да е станал виден политик“.

Въпреки че хулитe на г-жа Дончева си имаха точен адресат – „трудноподвижността“ и „забавеното мислене“ на министъра на вътрешните работи проф. Георги Петканов, аудиторията на националния ефир сигурно се е встретила. Сега пък библиотеките са виновни! Какво пък, казва си в следващия момент слушателят, щом го чувам от устата на юрист, народен представител, блестящ и неопровержим оратор, значи е вярно.

След стандартните политически врагове на българската държава – капиталистите, НАТО, американците,

журналистите и организираната престъпност, наред са библиотеките и четящите. Защо ли? Те май останаха единствените, които не ръмжат, не контрират, не отговарят на захапвания, кротуват и преглъщат болката.

А и какво ни пречи да обвиним библиотеката за престъпността. Американците вече го направиха. След терористичните удари от 11 септември 2001 г., в крайна фаза на безпомощност властимащите решиха, че следите на терориста тръгват от читателския му картон. Внушиха на гражданите, че сигурността им ще бъде гарантирана чрез надзор върху четивата им и чрез тотален шпионаж на продажбите в книжарниците. А в библиотеките тихомълком увиснаха надписи: „Вашите лични данни тук не са защитени!“

В нашия случай изказването на г-жа Дончева не преследваше подобен ефект, но по нищо не отстъпва на спонтанните внушения на друг депутат – Емел Етем – за нуждата от Закон за печата, респективно – от цензура.

„Има хора, които говорят, говорят... докато намерят нещо за казване“, гласи една френска сентенция. Лошото е, че дотогава може да се изложиш и с незнание. А още по-лошото е аудиторията да разпознае поредната акция на неосведомено говорене, на втъпяване на атавизми и клишета от страна на иначе „заслужаващ доверие източник“.

Първо, би било добре да си припомним, че у нас се намират доста „видни библиотекари – видни политици“. Ето кои, например, са били директори на Народната библиотека – председателят на Народното събрание и министър на просвещението и вътрешните работи Петко Славейков, министърът на народното просвещение Константин Иречек, Васил Стоянов – член на Държавния съвет, депутатът в Учредителното Народно събрание Димитър Маринов, Георги Михайлов Добрев – депутат и виден парламентарен оратор, Орлин Василев – писател-комунист и депутат в Народното събрание, Трайчо Костов – член на Политбюро и първи секретар на ЦК на БКП и т.н.(1).

На второ място, небезизвестни политически фигури са се дипломирали или са работили като библиотекари: Любомир Левчев, депутат и член на ЦК на БКП, Юнал Лютфи – депутат, но и бивш главен редактор на сп. „Библиотекар“, Христина Петрова – депутат от НДСВ в 39-то Народно събрание, Юлия Цинзова – общински съветник от ССД, а защо не и депутатът на НДСВ Емил Кошлуков, заемал длъжността библиотекар в затвора. Не може да не споменем и за съпругата на 42-я президент на САЩ – Лора Буш – уважавана библиотекарка, или пък за министър-председателя на Холандия Ян Петер Балкененде, наричан в страната си „ходещата библиотека“, заради страстта му към книгите.

В модерния свят е въпрос на преситож да се свържеш по някакъв начин с институцията на библиотеката. Новият посланик на Швеция у нас Олоф

Бертил Рот още в първите си интервюта за българските медии(2), не без гордост заявява, че голямата му дъщеря се обучава за библиотекарка. Само който не е стъпвал доброволно в библиотека, той не може да проумее защо му е на държавника да отделя време и внимание за тази институция. При това – с нарастваща честота. Примерите само от 2003 г. са множество. На 30 септември 2003 г. руският президент внезапно се появи на вечеря, дадена от съпругата му Людмила Путина в чест на гостенките на фестивала на училищните библиотеки „БиблиОбраз“ – първите дами – Лора Буш (САЩ), Зорка Първанова (България), Чери Блеър (Великобритания), Бела Кочарян (Армения). ИТАР-ТАСС разпространи светкавично по света вечерното обръщение на Путин: „Фестивалът е повод да се вгледаме в състоянието на библиотечното дело у нас. Нас ни наричат една от най-четящите нации в света. А това идва от създадената преди време широка мрежа от библиотеки“(3). Българският президент Георги Първанов стартира официалната си визита в Италия (25 ноември 2003 г.) именно с посещение на библиотеката и тайния архив на Ватикана. Медиите допълнително усилиха значението на този акт с уточнението, че Светият престол позволява такъв достъп изключително рядко и то не на всеки държавен глава.

Библиотеките влязоха в сценария и на кампаниите за Местни избори '2003. В качеството си на кандидат-кмет на София лидерът на СДС и депутат в 39-то Народно събрание Надежда Михайлова, например, отдели специално

внимание на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (4). В центъра на имиджовата ѝ обиколка из читалните беше изказването, че е преди всичко филолог и има трайна привързаност към книгите и библиотеките.

Изреченията в националния ефир оскублени спрямо достойнството на библиотеките рязко контрастират на реалността в още една посока. Дали за имидж, или за облекчаване на гузна съвест, все повече политици и бизнес-лидери по света обгрижват с дарения библиотеките. Така както преди много години мултимилионерът Андрю Карнеги дарява лични пари за изграждането на няколко хиляди библиотеки в САЩ и в други страни, днес най-щедрият, според класациите, дарител – Бил Гейтс отделя вълнуващо големи суми за библиотеките в периферията на Великобритания. Случи се и нещо нечувано досега. Намиращият се вече в затвора руски мафиот и милиардер Михаил Ходорковски през октомври 2002 г. гостува на Конгресната библиотека. Там, в главното книгохранилище, в присъствието на президентшите Лора Буш и Людмила Путина, подарява 100 хиляди долара на Националния фестивал на книгата, а на библиотеката-домакин – един милион долара (5).

Да дариш солидна сума на библиотека вече означава, че си усвоил актуалните техники на „книжната дипломация“. Вероятно и това демонстрираше американският посланик Джеймс Пардю, когато на 6 ноември 2003 г. откри реконструираната библиотека на Осман Пазвантоглу във Видин. Обектът е обновен с дарение от 25 хиляди долара, отпуснати от Американски посла-

нически фонд по случай 100 годишнината от дипломатическите отношения между България и САЩ.

Не са рядкост и мненията, че именно от библиотеките ще излязат бъдещите успешни политици. Само че ретроградните, индиферентните към световните политически реалности личности все още си въобразяват, че „виден“ политик се става и без четене, само с лабораторни средства. Като онези, с които преди време бил изобретен уникалният хибрид по поръчка на управляващата в САЩ в партия (така поне се разказва). Хибридите представлявал ухото, присадено върху задник. Когато поръчителите дошли да нагледат отрочето си, учените им обяснили: „Засега само пърди и се ослушва, но има изгледи да стане голям политик!“

Връзката, която депутатката Татяна Дончева индиректно направи между ръста на престъпността и четенето в библиотека, бе оповестена в крайно неподходящ момент. По това време Народната библиотека в София честваше 125-годишен юбилей. В центъра на подредената за целта изложба стоеше витрина с читателските карти на най-видните политици на България. Посетителят може да прочете сред тях имената на президента Георги Първанов и вицепрезидента Ангел Марин, на Янаки Стоилов, Андрей Пантев, Стефан Савов, Светослав Лучников, Надежда Михайлова, Иван Нейков, Александър Йорданов, Любен Беров, Пламен Панайотов, Георги Петканов, Евгений Дайнов и т.н. За съжаление липсва читател на име Татяна Дончева.

Вероятно темата за вредата от книгите и библиотеките ще подлежи и на

вътрешно партийно обсъждане. Всички помним критерия за успешен президент, който бе формулиран от бившия премиер на коалиционното правителство на БСП и ДПС Любен Беров преди президентските избори у нас през 2001 г.: „Той трябва много да е чел!“ И ако днес попитаме който и да е библиотекар в Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ кой от актуалните политици е и редовен читател, казват: „Оо, Георги Първанов“.

На ръкопляскащите на впечатлителното изказване на г-жа Татяна Дончева очевидно не им е известно и още нещо. Вместо да порицават четенето при своите политици, американците вече го боготворят. Дотолкова, че са се втурнали да търсят връзка между страстта към сериозните книги и способността да вдъхновяваш и управляваш нацията. В скорошно проучване на тема „Клубът на четящите в Белия дом“ (6) зейна огромна пропаст между президентите-библиофили и нечетящите президенти. Америка излиза с резултати, с които би могла да пребори Европа: повече от половината US-президенти, сред които Теодор Рузвелт, Франклин Рузвелт, Хари Труман, Джон Кенеди, Ричард Никсън, Джими Картер и Бил Клинтън, са увенчали със слава държавата, защото са били и активни читатели. А онези, които не са на „ти“ с четенето, като Роналд Рейгън, Джордж Буш-старши и Джордж Буш-младши, причиняват на Америка не малко главоболия.

И нещо твърде интересно – американците са твърдо решени на предстоящите през ноември 2004 г. президентски избори, вместо да губят време

в ровичкане из биографиите, да разпитват кандидатите какво са прочели.

Драмата на инертната политическа маса в България се отразява във фразата на виден германец: „Нашите политици, като четат, си мърдат устните“. Но за сметка на това обожават трибуните и ефирното време по масмедиите. Впрочем, колегата по партийна линия на г-жа Дончева – Гиньо Ганев, веднъж разклати пръст от парламентарната трибуна: „Трябва ни не четена, а начетена демокрация!“. Очевидно, въпросът виновна ли е библиотеката за ръста в престъпността рано или късно трябва да бъде поставен за вътрешно-партийни дебати.

Бележки

1. **Калайджиева**, Костадинка. Ръководители на Народната библиотека 1944-1978 г. // Калайджиева, Костадинка. История на Народна библиотека „Кирил и Методий“: 1944–1978, София, 2003, 82-100.

2. **Рот**, Олоф Бертил. Купих си униформа за мандата в София: Интервю / Водещ Петя Димова // 24 часа, № 347, 18 ноем. 2003, с. 35.

3. **Кудрина**, Мила. Зорка Първанова в компанията на Чери Блеър и Лора Буш // Труд, № 271, 2 окт. 2003, с. 28.

4. Надежда ще пуска общински новини в библиотеките // 24 часа, № 291, 23 окт. 2003, с. 3.

5. Ходорковски дал \$100 000 на Лора Буш: Връчил и 1 млн. на Библиотеката в US Конгреса // 24 часа, № 314, 15 ноем. 2003, с. 43.

6 **Евънс**, Харолд. Клубът на четящите в Белия дом, <<http://slovoto.org/litvestnik/2021v0202006.htm/22/09/2003>>.

Авторката преподава във Факултета по журналистика на Софийския университет, с диплома е и по библиотекознание.

ПОПРИЩЕ, ПРОФЕСИЯ, ПРИЗВАНИЕ...

РАДКА КОЛЕВА НАВЪРШИ 60 ГОДИНИ

АНТОАНЕТА ТОТОМАНОВА, ДОНКА ПРАВДОМИРОВА

Надяваме се, че няма да бъдем упрекнати в неточност, ако кажем, че няколко поколения библиографи и библиотекари трудно биха си представили развитието на библиотечното дело и библиографията у нас без участието на г-жа Радка Колева – директор на Народната библиотека „Иван Вазов“. Вероятно така биха окачествили нейното присъствие в културния живот на Пловдив и интелектуалците от града. За това свидетелстват редицата престижни награди – орден „Св. Св. Кирил и Методий“ – I степен (1985), Юбилеен възпоменателен знак „110 години от Съединението на България“ (1995), Почетен знак „За участие и за разпространение на българската литература“ (2003), „Следовник на народните будители“ (2002), „Будител на годината“ (2002) и много други, които тя получава, изпълнявайки своя професионален дълг и отдавайки сили на попрището, което се е превърнало за нея в истинско призвание.

С библиотечното дело Радка Колева се свързва веднага след завършване на средното си образование, с постъпването си в Държавния библиотечарски институт. Като отлична студентка тя получава изключителната за времето си възможност да продължи своята магистърска подготовка в Института по култура в Ленинград (днес

Санкт-Петербургски държавен университет по култура и изкуство). Усвоявайки познанията на руската библиотечно-библиографска школа, Радка Колева трупа професионален опит, който след завръщането си в България веднага започва да прилага в Народната библиотека „Иван Вазов“. Интересът и любовта ѝ към библиографията много скоро определят творческия ѝ път. Три години след постъпването си на работа, в една от най-богатите библиотеки в страната, тя попада в колектива на такива изтъкнати специалисти като Славка Ломева, Въла Декало, Анастасия Лазарова и др. Личните качества на Радка Колева, нейната амбициозност на млад и подготвен специалист много бързо я изтласкват в управленския екип на библиотеката. Най-напред тя оглавява Справочно-библиографския отдел, а три години по-късно става и заместник-директор на институцията. Този пост, освен професионализъм, изисква и много други качества – гъвкаво и комбинативно мислене, толерантност и съпричастност към работата и личните проблеми на всеки служител. Ненавършила още Христовата възраст, г-жа Колева се справя отлично с професионалните и организационните си задължения. Затова през 1988 г. заема по достойнство директорското място и стои на него уверено и успеш-

но вече петнадесет години. Измерител за това са постиженията на Народната библиотека „Иван Вазов“. Тук трябва да се спомене, че активната обществена дейност на г-жа Колева през всичките ѝ управленски години ѝ помага изключително много при решаването на проблемите на колектива, който ръководи. Тя има възможност да специализира в едни от най-развитите в областта на библиотечното дело страни по света. Всичко научено „навън“ се „внося“ и осъществява в Пловдивската библиотека. Така постепенно тя се превръща в една от водещите и най-търсени културни институции в града. Пропита с възрожденския дух на Източна Румелия библиотеката се утвърждава като истинско средище на интелектуалци, откъдето освен „традиционната“ книга всеки може да занесе в дома си картина, грамофонна плоча, касета, филм и други аудиовизуални документи. В библиотеката се осъществяват и едни от най-интересните културни инициативи в града – чествания на бележите българи, промоции на книги, музикални вечери, кинолектории и др. Научните работници от Пловдив са едни от първите в страната, които имат възможност да намерят своите печатни материали чрез автоматизирано търсене в машинни каталози. Зад всичките тези постижения стои неуморният труд, инициативност и натрупан организационен опит на директора на институцията.

Личните качества на Радка Колева ѝ помагат дълго и успешно да съчетава кариерата на административен ръководител с плодотворна научноиз-

следователска работа. Още през 1985 г. тя защитава докторска дисертация. В научните ѝ интереси се открояват няколко области. Ще посочим най-напред областта на библиографията, където сама и в колектив е подготвила и издала редица библиографски указатели и сборници с документални материали. Бихме отбелязали само някои от тях – „Христо Ботев. 1849–1969. Библиогр. указател“, „Тридесет и пет години организирано движение за мир в Пловдивски окръг. 1950–1985. Библиогр. указател“, „Списание „Тракия“. Указател на публикациите за 1961–1984“, „Документални материали за Съединението на България 1885 г. в Народната библиотека „Иван Вазов“, „Българската екзархия. Документи от архивните фондове на Народната библиотека „Иван Вазов“ и др. Интересни са публикациите ѝ в областта на справочно-библиографската работа и управлението на библиотечното дело в страната, а също така и тези, посветени на видни личности, работили в Народната библиотека „Иван Вазов“. Задължително трябва да се отбележи и педагогическата дейност на ст.н.с. Радка Колева. От 2000 г. тя чете лекции по дисциплината „Библиотечен маркетинг“ във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и по този начин предава своя опит и знания на бъдещите библиотекари. Участва ползотворно в работата на Научната секция по библиографознание в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и в Научния съвет към институцията. Специално внимание заслужава и вече споменатата богата обществена дей-

ност, която извършва г-жа Колева във втория по големина град в България. Тя е общински съветник, член е на Пловдивския граждански клуб, на Управителния съвет на Фондация „Отворено общество“ в града, на Управителния съвет на Фондация „Хр. Г. Данов“, на Регионалния комитет „Васил Левски“ и др.

Оценката и анализът на професионалния път на Радка Колева показват, че българската библиография и библиотечно дело са извоювали в не-

йно лице значими постижения. Убедени сме, че личният ѝ творчески и управленски потенциал не е изчерпан и както ние нейните колеги, така и пловдивската общественост могат да очакват още приносни изследвания и изяви.

Накрая, от все сърце пожелаваме на Радка Колева здраве и успехи. Най-искрено вярваме, че и тя ще се подреди в обществото на дълголетните български библиографи. За много години!

НОВИНИ

На 7 януари т.г. в НБКМ бе открита филателната изложба „Поглед върху творчеството на български художници – автори на пощенски марки“, посветена на 125-годишнината от издаването на първата българска пощенска марка. Изложбата бе подготвена съвместно от Съюза на българските филателисти и НБКМ. Тя бе открита от проф. дфн Боряна Христова – директор на библиотеката, Спас Панчев – председател на Съюза на филателистите в България и Симеон Йорданов – автор на изложбата. Изложбата се провежда под патронажа на Олимпи-Кръстев – управител на Софийска област.

Скиците, рисунките и работните проекти на пощенски марки са от колекцията на г-н Симеон Йорданов, събирана от него в продължение на 25 години. В изложбата са включени творби на повече от 70 художници, разположени върху около 300 изложбени листа. Направеното от този изтъкнат наш филателист заслужава внимание не само заради това, че е запазил оригиналните марки, но най-вече заради това, че представя творческия процес, предхождащ тяхното тиражиране.

Симеон Йорданов е автор на множество изследвания и статии в специализирания филателен печат. През последните години той е главен консултант към Съюза на българските филателисти по изграждане на филателни експонати.

ИНФОРМАЦИОННАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА ПОЛЗВАТЕЛИТЕ

ИЗ ОПИТА НА АКАДЕМИЧНИТЕ БИБЛИОТЕКИ НА СЕВЕРЕН РЕЙН –
ВЕСТФАЛИЯ, ГЕРМАНИЯ

ЕЛЕНА КОЙЧЕВА

1. Въведение

След спечелването на конкурс, посредством **Bibliothek & Information International** – Федерално сдружение на германските библиотечни съюзи, ми бе предоставена възможност да осъществя научната си специализация в академичните библиотеки в Кьолн, Бон и Дюселдорф от 25 август 2003 г. до 21 септември 2003 г.

Обект на моите научни търсения бяха следните актуални предметни области:

- структура, организация и функции на отделите, меродавни за информационното обслужване и консултиране в университетските библиотеки, и техните разнообразни предоставяни продукти и услуги (електронен каталог, бази данни, специализирани онлайн информационни масиви, електронни медии и т. н.);

- преподаване на информационна компетентност и обучение на потребителите в научните библиотеки.

Програмата на научната специализация включваше посещение и изучаване на тези теми в следните библиотечни институции:

- Университетска и градска библиотека – град Кьолн;
- Академична библиотека на вис-

шето училище за приложни науки – град Кьолн;

- Библиотечен център за висшите училища – град Кьолн;

- Градска библиотека – град Кьолн;

- Университетска и регионална библиотека – град Бон;

- Университетска и регионална библиотека – град Дюселдорф.

Северен Рейн-Вестфалия не е най-голямата от 16-те федерални провинции на Германия, но е страна, обсипвана със суперлативи. Със своите 18 милиона жители тя е най-гъстонаселеният регион на Германия, а също и на Европа. Северен Рейн-Вестфалия е също така и страна на ВУЗ-овете в Германия: осем университета и много специализирани висши училища, които предоставят достъп до знанието на студенти от страната и от целия свят, и така изграждат основите на професионалния им път.

Дебатът, стартиран от комисарите на Европейския съюз, за „Ролята на университетите в Европа на знанието“, официално съобщение, Брюксел КОМ (2003) 58, поставя пред европейското висше образование какви нови функции трябва да поемат университетите в условията на стопанство и общество, базирани на знанието, и при какви

условия те трябва да изпълнят ефективно тези си функции. Традиционната двойна функция (обучение и научни изследвания) на висшите училища се променя в глобалното икономическо пространство с нарастваща конкуренция и широко приложение на информационните и комуникационните технологии. Препоръката към висшето образование е високо качество на преподаване на знанията и нарастване на значението на университетите в комплексния иновационен процес и обвързването им със стопанската и социална практика на обществото: създаване на условия за учене по време на целия живот на човека и подобряване на професионалните образователни системи.

Академичните библиотеки са неразделна структура от състава на висшите училища и поради това те също са най-активни участници в процеса на информационно и иновационно осигуряване на академичната общност.

Във ФР Германия парадигмата на академичните библиотеки през последните години се променя в следните насоки:

- превръщането им в информативни, интерактивни и иновативни библиотеки;

- нарастване на предлагането и ползването на електронна научна информация в процеса на висшето образование;

- овладяване на нарастващия информационен поток и ефективно ползване на многобройните информационни системи от страна на потребителите;

- преподаване на информационна

компетентност и обучение за боравене с електронното знание в научните библиотеки.

2. Академичните библиотеки на град Кьолн

Метрополията на река Рейн – град Кьолн – е наситена с богата история. Най-древният германски град е възникнал на мястото на основаната от римляните „Colonia Claudia Agra Agrippinensium“, Агрипина – съпругата на император Клавдий, дава статут на град на древното германско поселище. През Средновековието градът преживява небивал разцвет. Идването през 1248 г. на великия богослов, философ и проучвател на Аристотеловата енциклопедия Албертус Магнус в Кьолн, придружен от своя ученик Тома Аквински, се свързва с основаването на един от най-старите университети в Германия. Предполага се, че двамата средновековни учени са били свидетели на полагането на основите на Кьолнската катедрала – един от свещените символи на Европа. Криптата на църквата „Свети Андрей“, намираща се в непосредствена близост до Кьолнската катедрала, съхранява мощите на великия носител на званието „Doctor Universalis“ Албертус Магнус.

Днешният университет и академична библиотека на Кьолн са продължители на традициите и ценностите в предаване на знанията на съвременниците ни.

2.1 Университетска и градска библиотека на Кьолн – URL:

<http://www.ub.uni-koeln.de>

Тази библиотека е основана отново през 1919 г. по инициатива на тогавашния кмет на града Конрад Адена-

уер. Днес тя е най-голямата библиотека във федералната провинция Северен Рейн-Вестфалия. Фондът ѝ обхваща 3,3 милиона тома и 11 000 текущо абонирани научни списания във всички области на знанието, без медицина. УБ предлага и всеобхватен набор от електронни масиви, които поддържа и управлява отчасти сама, или в рамките на консорциума с другите библиотеки на провинцията, или като член на „Дигиталната библиотека на Северен Рейн-Вестфалия“. Модерната организационна структура на УБ спомага съществено за актуалното и доброто набавяне с актуална и ценна научна литература и обслужване и консултиране с релевантна информация.

УБ работи с библиотечния софтуер на фирмата SIEMENS – SISIS – SunRise. Понастоящем 127 институтски и семинарни библиотеки, които са в структурата на УБ, разкриват фондовете си чрез библиографско регистриране и въвеждане на каталожните записи в сводния университетски он-лайн каталог (KUG). Този он-лайн каталог е един много добър инструмент за информационно търсене във всички библиотеки на УБ, както и в Немската национална библиотека за медицина посредством ползването на общ формуляр за търсене и извличане на документи.

Библиотеката разполага и с други модерни електронни информационни продукти и услуги, както следва:

- достъп до 6000 електронни списания;
- университетът в Кьолн притежава специален сървър за електронно публикуване на дисертации и други публикации на преподавателите, кои-

то могат да се ползват от сайта на УБ след регистрирането им в Немската национална библиотека;

- обслужване с много специализирани бази данни на DIMDI, GBI, STN и др.;

- KoeBes – Кьолнска библиотечна услуга за информационни справки – Тази услуга се предлага от отдела за информационно обслужване срещу заплащане и сключване на договор с индивидуалния потребител;

- поддържане на универсален Интернет-портал към света на знанието, съвместно с Библиотечния център за висшите училища на Северен Рейн-Вестфалия;

- KoeLi – Кьолнска литературна услуга за междубиблиотечно заемане на всички видове научна литература по електронен път;

- достъп до електронни книги и други видове медии.

През 2000 г. УБ разработва концепция за обучение на потребителите за работа с изброените електронни продукти, но си поставя и за цел да засили въздействието на библиотеката върху ползвателите и да представи разбираемо и достъпно за тях целия набор от предлаганата електронна информация.

Визията на библиотеката за преподаване на информационна компетентност поставя пред УБ следните дискуссионни въпроси:

- Какви обучения и какви обиколки в УБ да се предлагат?

- Кой да обучава потребителите на информационна компетентност?

- Как да се рекламира предлаганото обучение?

- Кой да бъде обучаван?
- Къде да се провежда предлаганото от УБ обучение?
- Да се съгласува ли съдържанието на плана за обучение с преподавателите?

Обиколките на УБ са утвърдена форма на базисно обучение и запознаване с цялостното ползване на библиотеката. УБ в Кьолн предлага и виртуална обиколка в Интернет – от собствената ѝ страница, т. е. общо въведение в библиотечното обслужване.

Останалите форми на преподаване на информационна грамотност са разработени като тематично насочени курсове, предлагани регулярно:

- каталози и заемане на литература – демонстрира се бързо и ефективно търсене в он-лайн каталога, както и всички способи за заемане на литературата;

- изготвяне на информационни справки в базите данни, предлагани от УБ, и общо въвеждане на потребителя за боравене със съответната база данни, а също и как да търсят и извличат документи по определена тема чрез овладяване на методиката на информационно търсене;

- обучение за боравене с електронни списания, електронни документи в пълен текст, като се показва как пък ползвателите сами издирват статии в Интернет.

От ноември 2002 г. УБ разполага с нова зала за обучение на потребители на информационна компетентност, оборудвана с 12 персонални компютъра. Участници в курсовете не се ограничават от страна на библиотеката.

2.2 Академична библиотека за Висшето училище за приложни науки в Кьолн – URL:

<http://www.bibl.fh-koeln.de>

Тази библиотека е главна институция на висшето училище, предлагаща на свободен достъп научна литература и модерни бази данни. Академичната библиотека освен това предлага мултимедийни учебни програми за самоподготовка на студенти и през последните години се обособява като учебен център в Кьолн за преподаване на информационна компетентност.

Фондът на библиотеката обхваща литература по всички изучавани научни дисциплини на висшето училище – 350 000 библиотечни единици; 1200 текущо абонирани списания и над 100 бази данни, работещи в мрежа. Библиотеката е централен депозитариум за DIN-стандарти. Предметните области за набавяне и обслужване са: информационна наука, застрахователно дело, наука за преводите, внедряване на технологии в тропиците, реставриране на произведения на изкуството.

Всички електронни продукти и услуги на академичната библиотека са достъпни за всички висши училища и жители на региона. OPAC – он-лайн каталогът е представен в Интернет и чрез него може да се заема литература от целия библиотечен фонд за регистрирани читатели.

Филиалните библиотеки на академичната библиотека разполагат също с много места за четене; с работни места, оборудвани с персонални компютри и достъп до Интернет, както и с обособени специализирани отдели за

информационно обслужване и консултиране на потребителите за работа с информационни системи, електронна поръчка и доставка на документи. Особена роля заема осигуряването на преподавателите и студентите с патентната литература и информация. Отделът за информационно обслужване има достъп до 20 патентни бази данни.

Нова функция на библиотеката в епохата на дигиталните медии е превръщането ѝ в информационен и обучаващ център за преподаване на информационна компетентност. Обиколките на библиотеката и обучението улесняват ползвателите ѝ да работят с комплексни бази данни, както и с многообразни он-лайн каталози.

Обучаващите програми за потребители са изградени в 6 блока и те включват:

- Блок 1 – представяне на библиотеката;

- Информационно търсене в webOPAC; Увод в основните стратегии за информационно търсене (Булеви оператори, Маскиране, Прелистване в индекси и т.н.);

- Блок 2+3 – информационно търсене в Интернет (каталози и машини за търсене);

- Информационно търсене в CD-ROM и он-лайн бази данни (PERINORM, INSPEC, FIZ Technik);

- Блок 4 – регионални и надрегионални сводни електронни каталози в Германия – на Северен Рейн-Вестфалия; виртуален каталог на Карлсруе и база данни за списания;

- Блок 5 – електронни списания и електронни системи за поръчка и дос-

тавка на документи – JASON, SUBITO и EZB – електронната библиотека за списания на Германия;

- Блок 6 – контрол за обучението – тест за теоретичната част на преподаването и практически изпит, включват изготвяне на конкретна информационна справка.

Съдържателно обучаващата програма на библиотеката е насочено към потребностите на читателите ѝ за успешно овладяване на информационната грамотност.

2.3 Библиотечен център за висшите училища в Кьолн – URL:

<http://www.hbz-nrw.de>

Библиотечният център за висшите училища е институция, подчинена на Министерството на науката и научните изследвания на провинция Северен Рейн-Вестфалия. Но същевременно той е централна организация с предмет на дейност, осигуряваща и поддържаща автоматизирани библиотечно-информационни системи на всички библиотеки към висши училища в региона и в цяла Германия, както и създаването на сводни електронни каталожни системи и други иновативни продукти.

Организационна структура на библиотечния център включва ръководство – директор и двама ресорни заместника; направление „Сводни системи за електронна обработка на данни/Локални системи“ и направление „Дигитална библиотека“.

Ръководството и принадлежащите му сектори са компетентни по главните функции на библиотечния център – управление, подпомагане на клиентите (това са вузовските библиотеки),

обществена дейност, проекта „Виртуални каталози/Иновативни подходи“, библиотечни сервиси, ЕОД – електронна обработка на данни – основни задачи, координация и новости, и не на последно място – сектора за продължаващо образование и квалификация на библиотечни и информационни специалисти.

Направлението „Сводни системи за електронна обработка на данни/Локални системи“ поддържа електронната обработка на данни на библиотеки на принципа на сътрудничество и коопериране в библиотечни консорциуми, както и консултира специалисти за работа със съответния библиотечен софтуер.

Направлението „Дигитална библиотека“ работи по създаването и непрекъснато усъвършенстване на този проект за Интернет – портал и е меродавно по всички проблеми, свързани с информационните технологии, съдържанието на портала и услугите за клиентите – библиотеки.

Най-значимите продукти и услуги на библиотечния център са:

- сводният WWW-OPAC на HBZ с обем от 12 милиона каталожни описания (книги и други медии) за изграждането на който се ползва ALEPH 500 на ExLibris Ltd;

- дигиталната библиотека с URL: <http://www.digibib.net> – Интернет-портал с достъп до електронна специализирана информация и позволяващ с един интерфейс да се търси паралелно в библиотечни каталози, библиографии, пълнотекстови бази данни, мултимедиа, електронни учебници, подобрени WWW-сайтове, машини за

търсене, он-лайн заемане и он-лайн книжарници;

- библиографията на Северен Рейн-Вестфалия – указател за краеведската литература и медии от 1983 г. насам във всички области на знанието;

- разработване на проект за он-лайн заемане с участието на библиотечни съюзи.

Секторът за продължаващо образование и квалификация на библиотечни и информационни специалисти предлага учебна програма в 6 модула, като формите на обучение са семинари и упражнения.

Модулите за продължаващо образование са посветени на следните тематични области:

- основи на библиотекознанието и библиотечна практика;

- електронна обработка на данни в библиотеките;

- организация на библиотеката и библиотечен мениджмънт;

- ръководене на библиотеката, поведение и комуникация;

- обмен на опит по специализирани професионални актуални теми.

Всеки семинар се описва в единна форма, като се определят целевата група и предпоставките за провеждането му; учебна цел; референт или модератор; големина на групата; срок; място на провеждане; съдържание на учебната програма; срок за регистриране на участника и такса за плащане.

Модулите за квалификация на специалистите са свързани с:

- повишаване на компютърната грамотност на сътрудниците на библиотеката;

- работни места, свързани с ЕОД

- електронна обработка на данни;
- систем-администратори и библиотечен софтуер-администратори;
- поддържане на сървърите в библиотеката;
- основи на информационното търсене.

Библиотечният център за висшите училища се концентрира върху дейности и проекти, които не са икономически изгодни за разработване от отделна библиотека, т.е. те да имат смисъл да се извършват с общи усилия от всички участници в библиотечните консорциуми.

2.4 Градска библиотека в Кьолн – URL: <http://www.stbib-koeln.de>

Градската библиотека е публичен информационен и медиен център за цялата област на Кьолн и се състои от централна библиотека, филиални градски библиотеки, медийна библиотека, библиотека за слепи и автобусна библиотека. Интересни колекции на библиотеката са „Литературата в Кьолн“, „Архивът на Хайнрих Бьол“ и „Germania Judaica“. Годишно библиотеката е посещавана от 2 милиона читатели, а средно дневно – от 8000. Фондът ѝ се състои от 1 милион медийни единици. Градската библиотека предлага и богата палитра от електронни услуги, като WWW-каталог, сервиз за списания, специализирани Интернет-портали, Кьолнския своден каталог и собствена WEB-страница с актуална информация за гражданите на Кьолн.

Библиотеката предлага на своите клиенти курсове и обучение на тема „Интернет“. Непосредствено с преподаването на основни знания за мрежа-

та (курс за начинаещи), тя предлага и обучение, свързано с разпространението на информационна компетентност и издирване на литературни източници. Всички курсове се състоят от теоретична и практическа част – задълбочени упражнения на персонален компютър. Концепцията за обучение на потребителите в градската библиотека следва динамиката на развитие на Интернет и се обновява регулярно (по съдържание, участници, организация на курсовете).

2.5 Университетска и регионална библиотека в Бон – URL:

<http://www.ulb.uni-bonn.de>

Старата столица на ФР Германия Бон чества през 1989 г. своята две хилядна история. Родният град на Бетовен не е известен само като политическо убежище на правителството и на парламента на ФРГ до 1991 г., а е град с богата културна история и средище на познанието. Основаният през 1818 г. университет днес е притегателен център за хиляди студенти от цял свят. Библиотеката на университета също е основана тогава, а през 1824 г. тя се утвърждава като депозитна библиотека (по Закона за задължителния екземпляр) за провинция Рейн. Университетската библиотека на Бон днес притежава библиотечен фонд с 2,3 милиона медийни единици и 9000 текущо абонирани научни списания. В състава на библиотечната ѝ система има една централна и 160 филиални библиотеки към отделните институти, семинари и клиники.

Посредством своята система за електронна обработка на данни библиотеката предоставя WWW-достъп

до всички библиотечни и информационни източници – он-лайн каталог; WoKis – каталог на регистрираните книги от клиниките на Бон; дигиталната библиотека на Северен Рейн-Вестфалия с лицензираните бази данни INSPEC, MEDLINE; Web of Science – с двете разширени бази данни Science Citation Index и Social Sciences Citation Index.

Учебната програма за преподаване на медийна и информационна компетентност на ползвателите на библиотеката е разделена на два модула: обучение за ползването на самата УБ и за специализираните бази данни по отделните научни дисциплини, като обучението се извършва от преподавателите на университета и/или референтите, работещи в УБ. Целта на ръководството на библиотеката е постепенно тези знания да се впишат в учебните програми по отделните дисциплини.

2.6 Университетска регионална библиотека в Дюселдорф – URL:

<http://www.ub.uni-duesseldorf.de>

Родният град на поета Хайнрих Хайне е столицата на провинция Северен Рейн-Вестфалия, средище на много музеи, научни и културни институции на областта. Университетската библиотека е централен институт на университета „Хайнрих Хайне“ с богат фонд от 2,4 милиона тома, 8000 текущо абонирани научни списания, 423 средновековни ръкописа и точно 1000 инкунабула. В УБ се съхранява втората по големина сбирка от 6100 тома на Томас Ман, дарена от Рудолф Грот.

Електронната каталогизация в УБ започва твърде рано с внедряването

на ЕОД. Целият фонд на природонаучните науки е електронно каталогизиран от 1970 г., всички книги и целият фонд от научната периодика по останалите научни области са въведени в он-лайн каталога от 1981 г. Старите колекции се рекаталогизират поетапно. От 1993 г. УБ работи с ALEPH 500 в рамките на Библиотечния център за висшите училища – Кьоли. Електронните ресурси са като на останалите библиотеки от провинцията, като в допълнение тя предлага и Дюселдорфска виртуална библиотека.

Всеобхватната програма за обучение на потребителите е групирана по няколко тематични направления:

- първоначално ориентиране в библиотеката: обиколка и кратко въвеждане в он-лайн каталога;
- търсене и извличане на информация и литература по дадена тема с кратки знания за логическите оператори, маскирането и прелистването в индекси;
- доставка на документи – он-лайн заемане, системите SUBITO, JASON;
- електронни списания – достъп на УБ до 3300 броя списания в пълен текст на статиите;
- дигиталната библиотека на Северен Рейн-Вестфалия – обучение за работа с нея;
- ефективно информационно търсене по отделен предмет – обучението се води от референтите на библиотеката и преподавателите от университета.

3. Изводи

В заключение трябва да се отбележи, че библиотеките към висшите училища и университетите в Кьоли, Бон

и Дюселдорф са открили верния път на професионално развитие в информационното общество и следват динамиката на Интернет. Те обогатяват непрекъснато предлаганите електронни продукти в отделите за информационно обслужване. По отношение на информационната компетентност всички я приемат като ключова грамотност и своеобразна техническа култура, наред с четенето и писането.

През последните пет години университетските библиотеки съвместно

с преподавателите се стремят да интегрират преподаването на информационна компетентност в учебния процес и да институционализират тази дейност с цел овладяване на огромния информационен поток от разнообразни информационни системи. Ефективното ползване на електронната информация и документи изискват нови знания и умения, които трябва да се впишат в учебните планове и програми на училищата и университетите.

Н О В И Н И

На 25 и 26 септември 2003 г. в София (хотел „Родина“) се проведе за първи път Международната научна конференция „Библиотеката и жената“. Тя бе организирана от Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, със съдействието на Фондация „Отворено общество“, като научен ръководител бе проф. дфн Боряна Христова – директор на Народната библиотека. Конференцията е част от реализацията на съвместния проект за културно сътрудничество с Ислямска Република Иран „Мост между цивилизациите“.

В конференцията участваха ирански и български библиотечни специалисти, учени и преподаватели. Тя бе открита от проф. дфн Боряна Христова и доц. д-р Райна Гаврилова, изпълнителен директор на Фондация „Отворено общество“. Приветствие към участниците в конференцията поднесе г-жа Камелия Касабова – зам-председател на Народното събрание, г-жа Даринка Станчева – депутат от парламентарната група на НДСВ и член на Комисията по културата в НС, както и д-р Мохаммад Казем Мусави Боджнурди – директор на Иранската национална библиотека, председател на Държавния архив и съветник на президента на ИР Иран по въпросите на културата.

Конференцията разкри ролята на жените-експерти на всички нива в библиотеките и в други културни институции. Тя спомогна за разширяването на културните връзки и обмена на опит в областта на библиотечното дело.

Деница Кръстева

НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“ И ЧИТАТЕЛИТЕ СЪС СПЕЦИАЛНИ НУЖДИ

ДИМИТРИЙКА СТЕФАНОВА

В този текст използвам преведените от английски език термини читатели със специални нужди (readers with special needs) и лица в неблагоприятно положение (disadvantaged persons). През последните години в документите на Световната федерация на библиотечните асоциации и учреждения (ИФЛА) те се използват като синоними. Става въпрос за хората с увреждания, старите хора, пациентите в болничните заведения и лишените от свобода. Общото за тези социални групи е, че по една или друга причина те не са в състояние да използват обикновените книги и/или традиционните услуги на библиотеката. Въпросите за читателските потребности, подходящите документи и подходящите библиотечни услуги за читателите със специални нужди се разработват от две секции на ИФЛА – Секция на библиотеките, които обслужват лицата в неблагоприятно положение, и Секция на библиотеките за слепи. Според документите на ИФЛА и ЮНЕСКО:

1) Лицата в неблагоприятно положение трябва да имат същия достъп до документи и библиотеки, както и останалите членове на обществото.

2) Общодостъпните библиотеки трябва да имат отговорност за обслужването на тези читатели.

В Народната библиотека системна научноизследователска работа по темата за библиотечното обслужване на лицата в неблагоприятно положение започва в края на 80-те години на XX век. Подтикът идва от Международната година на инвалидите (1981) и Десетилетието на инвалидите (1983–1992), обявени от ООН. Документът „Обслужване на лицата в неблагоприятно положение от общодостъпните библиотеки. Програма“ (1990) се превръща в първа стъпка на ново направление в дейността на библиотеката. През периода 1990–2003 г. основните насоки на това ново направление са: 1) изследвания, 2) библиотечно образование и непрекъснатата професионална квалификация на библиотекарите, 3) експертна дейност, 4) съвместна работа на националната библиотека и конкретни общодостъпни библиотеки за обслужване на читателите със специални нужди, 5) международно сътрудничество.

Изследвания

Изследователската работа си поставя за цел да установи: 1) какви са постановките на ИФЛА относно читателските потребности на лицата в неблагоприятно положение, подходящите материали и библиотечни услуги за тях, 2) опита на други страни, 3) опита на България.

През 1992 г. специалисти от Народната библиотека и Главното управление на местата за лишаване от свобода провеждат първото у нас проучване на библиотеките в тези заведения. Резултатите разкриват следната картина. Във всички 12 затвора и в поправителния дом за малолетни правонарушители съществуват библиотеки. Библиотечни услуги са организирани и в трудовоправителните общежития към затворите. За библиотекари се назначават лишени от свобода (с изключение на поправителния дом). Тази практика противоречи на препоръките на ИФЛА в тези библиотеки да работят щатни библиотекари с професионална квалификация и подходящи личностни качества. Библиотечните фондове са комплектувани и организирани непрофесионално. Материалната база в много от случаите не осигурява условия за нормално протичане на дейността на библиотеката. Библиотечното обслужване на лишените от свобода е на елементарно равнище. Библиотеката като институция не може да реализира възможностите си за задоволяване на рекреационните, образователните и информационните потребности и интереси на читателите. Тя също не участва в разработването и изпълнението на програми за превъзпитаване на лишените от свобода.

През 1993–1994 г. работна група от специалисти в Центъра за изследвания и развитие на библиотечното дело провеждат теоретичното изследване „Библиотечно обслужване на лицата в неблагоприятно положение в България“. Направени са следните изводи:

1. Нормативната база на българс-

кото библиотечно дело не регламентира обслужването на групите лица в неблагоприятно положение.

2. Специалните библиотеки, които обслужват лицата в неблагоприятно положение, а именно библиотеките за слепи и тези в местата за лишаване от свобода, не са професионално изградени и професионално функциониращи институции.

3. У нас не е осигурено библиотечно обслужване на големи общности: лицата с трета група инвалидност поради увредено зрение, глухите лица, които не могат да четат обикновените книги, учениците от помощните училища, лицата с по-тежка степен на интелектуална недостатъчност, пациентите в много болници.

4. Общодостъпните библиотеки у нас не са поели своите отговорности по отношение на лицата в неблагоприятно положение.

През 1995–1996 г. е проведено анкетното проучване „Библиотечно обслужване на пациентите в болничните заведения“. То има за цел да установи наличието или липсата на условия за обслужване на пациентите в болничните библиотеки с щатен библиотекар. Провежда се в болничните заведения на територията на бившите окръжни градове.

В България първите библиотеки в болници се откриват през 30-те години на XX век. Според сега действащите нормативни документи те са специални библиотеки, които обслужват медицинските специалисти в тяхната изследователска и лечебна практика. Въз основа на проучването са направени следните изводи. Липсва нор-

мативна база за библиотечно обслужване на пациентите в болничните заведения. У нас има опит в обслужването на пациентите (от 48 библиотеки, които участват в проучването, 36 в определен период са обслужвали тези читатели). Равнището на обслужването, сравнено с препоръките на ИФЛА и опита на страни в Западна Европа, е незадоволително. В библиотеките на болниците няма условия за обслужване на пациенти. Персоналът, библиотечният фонд, материално-техническата база не могат да посрещнат нуждите на тази група. Почти всички анкетирани библиотекари смятат, че библиотечното обслужване на пациентите е необходимо.

През 1998–1999 г. Народната библиотека проведе социологическото изследване „Достъпът до печатна информация на лицата със зрителни увреждания“. То има за цел да установи какво е разпространението и ползването у нас на известните по света алтернативни възможности за четене на лицата със зрителни увреждания (брайл, говорещи книги и списания, книги с уголемен шрифт, синтезирана реч). Обект на изчерпателно изследване са три съвкупности: учениците от гимназиалните класове на двете специални училища за деца с нарушено зрение (в София и Варна), студентите, които са членове на Съюза на слепите в България (ССБ), специалистите с висше образование до 60 години, членове на ССБ, от градовете София, Пловдив и Варна. Интервюирани са общо 222 респонденти. През 2001–2002 г. е проведено социологическото изследване „Читателите на говорещи книги“. Интервюирани са 100 читатели на фонобиблиотеките

на ССБ в София и Дряново. Според резултатите от двете изследвания съвременното състояние на брайловите и говорещите книги не може да задоволи нуждите от тях при деловото четене. Нивото на осигуреност на незрящите с модерните електронни средства за четене е много ниско. Специалните библиотеки за слепи задоволяват читателските потребности от художествена литература, но не са в състояние да задоволят потребностите от учебна, справочна, научна и научно-популярна литература на брайл и на аудиокасети.

Резултатите от всички тези изследвания разкриват съществено изоставане на България при решаване на проблема за библиотечното обслужване на читателите със специални нужди в сравнение със страните от Западна Европа. Изходът трябва да се търси в две посоки:

- 1) Подобряване на дейността на специалните библиотеки и библиотеките в училищата за деца с увреждания.

- 2) Включване на общодостъпните библиотеки в обслужването на разглежданите социални групи.

Резултатите от изследователската дейност са изнесени на 13 научни форума. В периода 1990–2003 г. публикациите по темата за читателите със специални нужди са над тридесет.

Изложбите имат значение за разпространението на научни знания. През 1993 г. библиотеката е домакин на международната пътуваща изложба „Книги за деца с увреждания“. През 1997 г. по случай Международния ден на хората с увреждания – 3 декември – е организирана изложбата „Правото на

четене. Книги и библиотечни услуги за лицата с увреждания“. Във връзка с Европейската година на хората с увреждания през ноември 2003 г. е организирана изложбата „Правото на четене. Книги за хората с увреждания“.

Библиотечно образование и непрекъснатата професионална квалификация на библиотекарите

ИФЛА препоръчва темата за библиотечното обслужване на лицата в неблагоприятно положение да влезе в учебните програми на училищата, които подготвят библиотекари. Тя трябва да присъства също във всички форми на непрекъснатата професионална квалификация на библиотекарите.

До 1994 г. включително Народната библиотека провежда курсове за следдипломна квалификация на библиотекари с висше небибlioтекарско образование. От 1991 г. темата „Проблеми на обслужването на читателите в неблагоприятно положение“ влиза в учебната програма на тези курсове.

От учебната 1995–1996 г. студентите от специалността „Библиотечно-информационни науки“ в Катедрата по библиотекознание, научна информация, културна политика на СУ имат възможност да посещават избираемия курс „Библиотечно обслужване на читатели със затруднено социално общуване“. През същата година такъв избираем курс се въвежда и в Колежа по библиотечно дело и информационни технологии. Темата навлиза и в различните форми на непрекъснатата професионална квалификация на библиотекарите. Имам предвид семинари, проведени от регионалните библи-

отеки в Стара Загора (1990), Столична библиотека (1991), Народната библиотека „Иван Вазов“ (1992), Монтана (1994), Пазарджик (1995), Добрич (1996), Шумен (1996) и Велико Търново (1996). Курсове по темата провеждат Великотърновският университет (1991) и Народната библиотека (1992, 1993). През 2000 г. Библиотека „Дора Габе“ в Добрич провежда национален семинар с международно участие на тема „Библиотечно обслужване на лицата в неблагоприятно положение“.

Експертна дейност

Експертната дейност е свързана със специалните библиотеки, които обслужват разглежданите групи лица. Една от тях е библиотеката на Националното читалище на слепите „Луи Брайл“. Открита през 1928 г., днес тя единствена обслужва с книги на брайл. Библиотечните документи се изпращат безплатно по пощата на читатели от цялата страна. Читателите от София се обслужват безплатно с кола по домовете. През 1994 г. по молба на председателя на читалището специалисти от Народната библиотека извършват експертна оценка на библиотеката на читалището.

През 1996 г. въз основа на проучването за библиотечното обслужване на пациентите в болничните заведения, въз основа на документите на ИФЛА и на чуждия опит е разработена и публикувана в професионалния печат концепция за обслужването на тези читатели. Документът разглежда подробно всички въпроси на библиотечното обслужване.

През 1997 г. по молба на Главно управление на местата за лишаване от свобода е изработен документът „На-

соки за библиотечно обслужване на липшените от свобода“.

Съвместна работа на Народната библиотека и общодостъпните библиотеки

Преди 1990 г. съществуват епизодични прояви на отделни общодостъпни библиотеки, насочени към читателите със специални нужди. През 90-те години Народната библиотека започва планирана дейност за включване на общодостъпните библиотеки в обслужването на разглежданите групи. Това са регионалните библиотеки в Монтана, Пазарджик и Добрич. Библиотеките пионери трябва да действат при много неблагоприятни условия:

- 1) Тежка икономическа криза.
- 2) Липса на официална статистическа информация за групите на хора с увреждания.
- 3) Липса на държавна политика по отношение на подходящи документи за хората с увреждания.
- 4) Липса на нормативни документи, които регламентират библиотечното обслужване на лицата в неблагоприятно положение.

Първа е библиотеката в Монтана. Между нея и Съюзът на слепите се сключва договор за осъществяване на двегодишен експеримент (1994–1995). Библиотеката поема задължението да обслужва членовете на съюза от региона с фонд от говорещи книги и списания. Този фонд се предоставя и актуализира периодично от фонобиблиотеката на ССБ в София. Тя оказва и методическа помощ. Лицата със зрителни увреждания получават достъп до целия фонд и до всички услуги на

общодостъпната библиотека. Експериментът е оценен положително от двете страни по договора.

Програмата на Библиотека „Никола Фурнаджиев“ в Пазарджик за обслужване на лицата в неблагоприятно положение е първа по рода си в страната. Обхваща периода 1995–1996 г. и има отворен характер – конкретизира се, коригира се и се обогатява в процеса на изпълнение.

В края на 1996 г. са отчетени следните постижения:

- С финансовата помощ на Фондация „Отворено общество“ е поставено началото на сбирка от говорещи книги. Също така са комплектувани аудиокасети с драматизирани приказки и книги, които са подходящи за децата с умствена изостаналост.
- С кола на общината веднъж в месеца е осигурено обслужване по домовете на стари хора и хора с увреждания.
- Старите хора от социалния дом и хората с увреждания участват в мероприятия на библиотеката.
- Осигурена е методическа помощ на библиотеката в затвора и са предоставени дарения от книги.

След 1996 г. Библиотека „Никола Фурнаджиев“ в Пазарджик продължава да работи по програмата и има своите нови постижения.

Библиотека „Дора Габе“ – Добрич работи с групи лица в неблагоприятно положение от 80-те години. През февруари 1996 г. библиотеката сключва договор за съвместна дейност и сътрудничество с Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“. Предмет на договора е изработване и приложение на Общинска програма за библиотеч-

но обслужване на лицата в неблагоприятно положение на територията на град Добрич. Договорът се сключва за срок до декември 2000 г.

В края на периода библиотеката отчита следните постижения:

- През 1997 г. като резултат от специален проект библиотеката получава от Фондация „Отворено общество“ звукозаписваща техника, звуковъзпроизвеждаща техника (уокмени) и аудиокасети.

- С активната помощ на звукозаписното студио на Съюза на слепите е поставено началото на сбирка от говорещи книги.

- Библиотеката предоставя говорещи книги и уокмени на първичната организация на Съюза на слепите и на Центъра за социална рехабилитация и интеграция.

- Издателства и организации предоставят на библиотеката художествена и научна литература. Книгите влизат във фонда на библиотеката и библиотечните сбирки на помощното училище и болничното училище.

- Библиотеката обособява сбирка от художествена литература и я предоставя за временно ползване на регионалното дружество на инвалидите. Предоставя на службата Домашен социален патронаж сбирка от художествена литература за разнасяне по домовете. По причини извън библиотеката и двете начинания са прекратени.

- С децата от помощното училище, Центъра за социална интеграция на децата и Дома за сираци се организират екскурзии в библиотеката, групи за четене на глас, видеопрожекции. Тези деца са редовни участници в проявите през Седмицата на детската книга, Деня на детето, Великден-

ските и Коледните тържества и др.

Международно сътрудничество

През разглеждания 15-годишен период контактите с експерти от ИФЛА и специалисти от чужди библиотеки и институти са решаващи за дейността на националната библиотека по отношение на лицата в неблагоприятно положение. Благодарение на това в страната се получават много ценни издания на ИФЛА, на водещи библиотеки и институции. Установени са връзки със: Секция на библиотеките за слепи и Секция на библиотеките, които обслужват лицата в неблагоприятно положение (ИФЛА), Публична библиотека в гр. Сиатъл, САЩ, Библиотека на института за глухи студенти във Вашингтон, Национална библиотечна служба за слепи и лица с физически увреждания при Конгресната библиотека на САЩ, Държавна библиотека за слепи в Москва, Шведска библиотека за говорещи книги и брайл, Шведска фондация за лесни за четене книги и др.

От 1992 г. авторката е кореспондент член на Секцията на библиотеките, които обслужват лицата в неблагоприятно положение. Тя участва с доклад в 63-та конференция на ИФЛА в Копенхаген през 1997 г. и в 64-та конференция в Амстердам през 1998 г.

През последните десет години ръководството на библиотеката на два пъти вземаше решение две читателски места да бъдат оборудвани с необходимата апаратура за хора с увредено зрение. Първото решение бе от 1993 г., по предложение на Фондация „Св. Св. Кирил и Методий“. Второто решение бе от 2000 г., по предложение на ръководството на

ССБ. Двете решения останаха без резултат по причини извън библиотеката. През 2003 г. не успяхме да реализираме проекта „Информация за всички“, който предвиждаше осигуряване на архитектурен достъп до библиотеката за хората с физически увреждания и снабдяване на две читателски места с апаратура за хора с увредено зрение.

Литература

1. Библиотечно обслужване на лицата в неблагоприятно положение в България: Резултати от проучване / Димитрийка Стефанова и др. // Изв. Нар. библ. „Св. Св. Кирил и Методий“, 23, 1999, 111-138.

Други авт.: Анета Дончева, Красимира Папазова, Ваня Грашкина, Христо Вълчев, Бойка Влахова, Искра Михайлова, Николай Василев.

Рез. на англ. ез. Библиогр.

2. Библиотечно обслужване на лицата в неблагоприятно положение: Материали от национален семинар, проведен на 11-12 окт. 2000 г. в Добрич / Ред. Елена Коева-Юрченко. – Добрич, 2000, 44 с.

3. Велкова, Наташа. Брайловата книга - минало, настояще, бъдеще / Наташа Велкова // Библиотека, 2000, N 6, 15-17.

4. Децата инвалиди и книгата: Материали от науч. конф., проведена на 27 апр. 1993 г. в СУ „Климент Охридски“ / Ред. Татяна Цонева. – С., Златоструй, 1995. - 136 с.

5. Димитрова, Бонка. Работата с деца по програмата за библиотечно обслужване на лица в неблагоприятно положение: Из опита на Регионална библиотека „Никола Фурнаджиев“ – Пазарджик / Бонка Димитрова // Библиотека, 2000, N 1, 22-24.

6. Калудина, Павлина и др. Обслужване на лицата в неблагоприятно положе-

ние от общодостъпните библиотеки. Програма / Павлина Калудина, Димитрийка Стефанова. – С.: Нар. библ. Св. Св. Кирил и Методий, 1990, 16 с.

7. Стефанова, Димитрийка. Библиотеките в местата за лишаване от свобода // Библиотека, 1994, N 3, 21-24.

8. Стефанова, Димитрийка. Библиотечно-информационно обслужване на лицата с увреждания // Библиотечно-информационно обслужване: Сб. доклади, С. 1994, 75-83.

9. Стефанова, Димитрийка. Библиотечно обслужване на пациенти в болничните заведения // Библиотека, 1999, N 2, 19-25.

10. Стефанова, Димитрийка. Достъпът до печатна информация на лицата със зрителни увреждания. // Библиотека, 2000, N 6, 11-14.

11. Стефанова, Димитрийка и др. Книги и библиотеки за слепи в България / Димитрийка Стефанова, Красимира Томова // Библиотекозн., библиограф., книгознан., 1993, N 3, 43-49.

12. Стефанова, Димитрийка. Книги и периодични издания на брайл в България - историческо развитие, съвременно състояние и перспективи // Библиотекозн., библиограф., книгознан., 1998, N 7, 170-174.

13. Стефанова, Димитрийка. Насоки за библиотечното обслужване на лишените от свобода. // Златоструйно дело, 1997, N 1, 98-111.

14. Стефанова, Димитрийка. Универсална научна библиотека [в Монтана] обслужва слепите с говорещи книги // Библиотека, 1995, N 2, 9-11.

15. Стефанова, Димитрийка. Универсалната научна библиотека в Пазарджик със своя програма за обслужване на лицата в неблагоприятно положение // Библиотека, 1995, N 11, 11-13.

16. Томова, Красимира. Говорещата книга - пътят на слепия човек към писаното слово // Библиотекозн., библиограф., книгознан., 1998, N 7, 165-169.

КНИГИ СЪС СПЕЦИАЛНА ФОРМА ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

ИЗЛОЖБА НА НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

ДИМИТРИЙКА СТЕФАНОВА

На 21 ноември 2003 г. в Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ се откри изложбата „Правото на четене. Книги за хората с увреждания“. Съорганизатори на тази изложба, която е посветена на Европейската година на хората с увреждания – 2003, бяха: Съюз на слепите в България, Съюз на глухите в България и Национално читалище на слепите „Луи Брайл“. В празничния ден Въведение Богородично хорът на слепите „Академик Петко Стайнов“ изпълни църковни песнопения.

Народната библиотека представя за трети пореден път книги със специална форма. През април 1993 г. библиотеката е домакин на международна пътуваща изложба на книги за деца с увреждания, организирана от Международния съвет по детската книга (IBBY) към ЮНЕСКО. През 1997 г. във връзка с Международния ден на хората с увреждания – 3 декември – е открита изложбата „Правото на четене. Книги и библиотечни услуги за хората с увреждания.“

В съвременния свят правото на четене се признава за основно право на човека. Право да четат и да бъдат информирани имат и хората, които не могат да използват обикновените кни-

ги. Документът на ООН – „Стандартни правила за равнопоставеност и равни шансове за хората с увреждания“ (1993) – изисква всяка държава да осигурява издаването на книги със специална форма за хората с увредено зрение, с увреден слух или умствена изостаналост.

В изложбата бяха представени книги и списания на брайлово писмо, картинни книги с печатен текст и брайл, детски книги с релефни илюстрации, говорещи книги и списания за хората с увредено зрение, книги с илюстрации на знаков език за глухите деца, лесни за четене книги и периодика.

Книги и списания на брайл

Създадено през 20-те години на XIX век, релефно-точковото писмо на французина Луи Брайл се разпространява по целия свят. Първите книги на брайл се появяват през 1827 г. във Франция. Днес тези книги, предназначени за слепите хора, се издават в различни страни по света. В България първите брайлови книги се създават през 1905 г. в новооткрития Държавен институт за слепи. Системно производство на книги започва с откриването на читалището на слепите през 1928 г. До 1995 г., поради липса на техника, те се преписват на ръка в един

екземпляр. След 1995 г. започва отпечатването им чрез персонален компютър с подходяща програма и брайлов принтер. В края на 2002 г. библиотеката на Националното читалище на слепите „Луи Брайл“, единствената брайлова библиотека у нас, притежава 1754 заглавия с релефно-точков шрифт: художествена литература за деца и възрастни и научно-популярна литература. Около 90% от тях са преписани на ръка и са в един екземпляр.

На изложбата българската брайлова книга бе представена с две заглавия. Трите обемисти тома на „История славянобългарска“ от Паисий Хилендарски са преписани с брайлова плоча и шило през 1978 г. При ръчния способ релефните точки се нанасят само върху едната страна на листа. Книгата е в един екземпляр. Брайловият вариант на книгата „Мери Попинз“ от Памела Травърз е отпечатан през 2003 г. с компютър и брайлов принтер. Релефните точки са върху двете страни на листа, липсват илюстрации. И в двата случая разликата между обема на обикновената книга и нейния брайлов вариант е впечатляваща.

В края на XX век и началото на XXI век Съюзът на слепите в България издава седем списания на брайл: „Зари“, „Кръгозор“, „Спортен преглед“, „Женски свят“, „Вариант“, „Светулка“, „Минерва“. Оригинално е списание „Зари“, печатен орган на съюза. Останалите представляват подбор на статии от периодичните издания. От 1999 г. читалище „Луи Брайл“ издава списание „Вестител“. То се публикува и в Интернет (VESTITEL.HIT.BG).

Чуждестранни образци на съвременната детска брайлова книга

Брайловата книга има много важно значение в детската възраст. Чрез нея децата поддържат и развиват придобитата брайлова грамотност, спечелват опит и обогатяват своя речник.

Картинните книги с печатен текст и брайл са книги от общата издателска продукция. Брайловият текст в тях е нанесен допълнително по два начина: 1) директно върху обикновените страници на книгата, 2) върху пластмасови листове, които се поставят между страниците с печатен текст и след това се свързват със спирала.

Тези книги позволяват на слепите родители да четат на зрящите си деца. Те могат да се използват едновременно от слепи, от слабовиждащи и от зрящи деца. Показаните английски книги са от фонда на библиотеката на училището за деца с нарушено зрение „Луи Брайл“.

Подобно на другите деца, децата с увредено зрение трябва да имат възможност да се забавляват с картинни книги. Те се нуждаят от **книги с брайлов текст и релефни (тактилни) илюстрации**. Единствено чрез илюстрациите и моделите слепите деца могат да разберат как изглеждат такива малки неща като насекомите или огромни съоръжения като Айфеловата кула.

Книги с релефни илюстрации и брайлов текст са издадени в Норвегия, Дания, Швеция, Франция, Испания, Япония. В Шведската библиотека за говорещи книги и брайл такива книги се изработват от началото на 90-те години. Използваните материали са избрани така, че да създават асоциа-

ции с реалния предмет. Илюстрации-те са богати на контраст и цветове, тъй като трябва да бъдат видяни и от читателите със слабо зрение. Специално за изложбата Шведската библиотека за говорещи книги и брайл изпрати книгите: „Доли Дот и дългият език“ от Мартина Едох Холтерман с илюстрации от Мария Бесков и Аника Норберг, „Книга за смъртта“ с автор и илюстратор Пернила Сталфелт и „Принцът, който се превръща в жаба“ от Ивоне Ериксон и Аника Норберг с илюстрации от Аника Норберг.

Говорещи книги и списания за хората с увредено зрение

Наричат се така, защото тяхното съдържание е записано върху магнитофонни ленти, грамофонни плочи или аудиокасети. Първата говореща книга за слепи читатели е записана през 1934 г. от Библиотеката на Конгреса на САЩ и Американското общество на слепите. Говорещите книги са подходящи за онези многобройни слепи, които не владеят брайловото писмо. Те са най-лесната възможност за достъп до печатната информация.

В България първите стъпки в производството на тези книги са направени през 1958 г. От 1968 г. единствен издател на говорещи книги е Съюзът на слепите в България. От 1970 г. до днес са записани около 4500 заглавия на аудио-касети: художествена литература за деца и възрастни, научна и научно-популярна литература, учебници за висшите училища.

На изложбата бе показана най-голямата говореща книга в България – Библията, записана върху 90 касети

през 1990 г. Показана е и последната книга на писателя Георги Братанов – романът „Таверна демократики“, записан върху 12 касети. Георги Братанов ослепява на 33 години. Приживе той е дългогодишен главен редактор на сп. „Зари“ и говорител на Съюза на слепите в България.

В края на 90-те години на XX век е поставено началото на ново поколение говорещи книги – дигитален запис с дълго време за прослушване и възможности за детайлно търсене. Българската говореща книга следва световните тенденции – от есента на 2003 г. в звукозаписното студио на Съюза на слепите успоредно с изработката на звукозапис на аудиокасети се извършва запис на компакт-диск. Върху един компактдиск се събират 25 часа запис или 25 касети. Романът „Белият зъб“ от Джек Лондон илюстрира етапите в историята на българската говореща книга – магнитофонни ленти (записан е върху 9 магнитофонни ленти), аудиокасети (записан е върху 9 касети), компактдиск.

През 90-те години на XX век и в началото на XXI век Съюзът на слепите записва три месечни списания на аудиокасети: сп. „Зари“, печатен орган на съюза, и списанията „Съвременност“ и „Знание“. От 2001 г. списанието на невидждащите есперантисти „Есперанта файреро“ освен на брайл започва да излиза и на касети. През 2000 г. в Пловдив започва да излиза частно говорещо списание. В него се публикуват произведения на автори с увредено зрение.

Към 1 януари 2003 г. членовете на Съюза на слепите в България са 16 830.

Знаков език

Глухите хора (родените и тези, които изгубват слуха си до 4-5 годишна възраст) имат сериозни проблеми с четенето. Голяма част от тях изучават своя роден език като чужд език, усвояват беден речник, трудно се изразяват, не разбират смисъла на много думи и затова, когато разтворят една книга, тя не е привлекателна за тях.

Десетилетия наред в специалните училища глухите деца са обучавани на съответния национален език, като естествените за тях знакови езици (жестомимичен език и ръчна азбука) са забранени. През 1987 и 1988 г. Световната федерация на глухите и Парламентът на Европа приемат резолюции, според които знаковите езици са цялостни, самостоятелни езици и глухите хора са в правото си да ги използват. Съвременното разбиране е, че малките деца трябва да усвоят своя първи език (знаковия), преди да се научат да четат и пишат на друг език.

На изложбата бяха показани няколко различни жестомимични речници: български (1996), немски (1977), шведски (2000), английски речник на японския жестомимичен език (1991). Речниците са притежание на Съюза на глухите в България.

Във връзка с официално въведения в училищата знаков език през 80-те години на XX век се появяват книги с илюстрации на знаков език. Те са предназначени за децата от предучилищна и начална училищна възраст. Обикновено са на два езика – на определен говорим език и на съответния знаков език. Изработени са от висококачествена хартия и са богато илюстрирани

– с цветни фотографии или с ярки, цветни, реалистични рисунки. Поради малкия тираж и високата цена тези книги имат много ограничено разпространение. На изложбата бяха показани две американски книги с илюстрации на знаков език. Показани бяха също детските притурки с илюстрации на знаков език в списанието „Фар в тишината“, издание на Испанския съюз на глухите. В България не са издадени книги с илюстрации на знаков език, но необходимото условие – „Български жестомимичен речник“ (1996), съществува.

Към 1 януари 2003 г. членовете на Съюза на глухите в България са 8 310.

Лесни за четене книги и периодика

Тези книги се появяват през 70-те години на XX век в Скандинавските страни, Англия, Холандия и Франция. Предназначени са за глухите хора и хората с умствена изостаналост. Подходящи са за всички, които имат сериозни проблеми с четенето.

Лесните за четене книги отговарят на следните изисквания: качествена хартия, уголемен шрифт, големи бели полета, ярки реалистични илюстрации, език, който отговаря на ограничения речников запас на тези хора, кратки изречения, наличие на много пряка реч, развитие на действието по права линия, лесни за разбиране герои, оптимистичен завършек. Обикновено излизат в два варианта: текст и звукозапис с бавна скорост на четене. По-голямата част от издадените книги са написани специално за тези читатели. Издават се лесни за четене списания и вестници.

Шведското издателство „Лесни за четене“ към едноименната фондация предостави специално за изложбата книги и каталози. Всяка година то издава около 30 книги за деца и възрастни с три степени на трудност (лесни, по-лесни и най-лесни). Някои от книгите (обикновено тези с подълъг текст) са записани на касети или компактдиск. Някои от заглавията са с драматизиран запис и със звукови ефекти. Например книгата „Новият завет“ (1998) представя откъси от библиейския текст и е богато илюстрирана. Книгата „Детска градина за кучета“ от Биби Фриман е от групата на най-лесните за четене. Съдържа много малко текст и големи цветни фотографии. Тя е първата книга от новата серия на издателството „Моята работа“. Животът на бедно чилийско момче е представен с големи цветни фотографии и малко текст в книга от новата серия „Деца по света“.

Същото издателство предостави за изложбата октомврийските броеве от шведския седмичен вестник „8 страни. Лесни за четене новини“. Първият брой излиза през октомври 1984 г. Във вестника всеки отделен текст е снабден с една или повече фотографии (черно-бели и цветни). Самият текст е оформен в колонки, а отделните абзаци са отделени един от друг с бели полета.

На изложбата бяха показани и холандски лесни за четене книги и списания. Например ръководство за избягване на опасностите в ежедневието и поредица от книги, посветени на различни теми от живота, който ни об-

кръжава. Текстът в тези издания е допълнение към големите цветни фотографии.

В България не се издават лесни за четене книги. Адаптирани текстове има единствено в учебниците за децата от помощните училища. По данни на Българската асоциация на лицата с интелектуални затруднения в България (БАЛИЗ) общият брой на хората с интелектуални затруднения (деца и възрастни) е около 70 000.

Слепи ученици от училището в София специално за изложбата изработиха релефни илюстрации на свои любими книги под ръководството на художничката Евелина Песева. Показани бяха също творби от български и чуждестранни автори с увреждания. В отделна витрина бяха изложени една малка част от многобройните издания на неправителствената организация Център за независим живот.

Електронни адреси за контакти:

Димитрийка Стефанова –

<dimitriyka_stefanova@yahoo.com>

Сергей Дубина – Съюз на слепите в България. Информационен център. Студио за звукозапис –

<sergei@mail.orbitel.bg>

Съюз на глухите в България –

<sgb.cs@bn.bg>

Национално читалище на слепите „Луи Брайл“ – <nllb@abv.bg>

Училище за деца с нарушено зрение „Луи Брайл“ (София) –

<udnzsofia@yahoo.com>

Център за независим живот (София) – <cil@cil-bg.org>

Издателство за лесни за четене книги – Стокхолм, Швеция –

LL-forlaget – <order@lattlast.se>

ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ НА БИБЛИОФИЛСТВОТО

ЦВЕТАНА СТАЙКОВА

Юбилеят на Санкт-Петербург бе сериозен повод да се направи равностметка не само на цялостното развитие на града през неговата триековна история, но и на постигнатото в него във всички области на руската култура. От времето на своето основаване северната руска столица е признат център на новата руска култура, която е синтезирала най-добрите постижения на допетровска Рус и най-важните за реформиращата се страна придобивки на Запада. Основателят на града на Нева прозорливо е предвиждал: в основата на нововъведенията трябва да лежат книгата и книжовността. Ето защо Петър Велики е привличал книгата отвсякъде, основал е Руската академия на науките, Руския университет и Академичната библиотека, създал е печатарското дело и книжната търговия.

Закономерно в Санкт-Петербург, първоначално у сподвижниците на Петър, възникват първите крупни частни книжни сбирки. Постепенно в течение на целия XVIII век традицията да имат домашни библиотеки се разпростира не само сред велможите, но и сред учените, петербургските литератори, духовенството.

XIX век бележи кулминация в разцвета на руската култура в Санкт-Петербург и, естествено, в развитието на руското библиофилство.

По мнението на петербургските библиофили, независимо от пренасянето на столицата в Москва през 1917 г. и на последвалото грубо отношение към петербургско (ленинградския) духовен елит, библиофилството продължава да съществува и в пълна сила се възражда с промяната на социалната обстановка в страната.

Тристагодишнината на Санкт-Петербург бе голям празник както за жителите на града, така и за цяла Русия и за целия свят. Този юбилей е повод за равностметка и на постиженията на руското библиофилство в града. Конференцията, посветена на библиофилството, във връзка с юбилея и представените на нея материали отразяват в значителна степен сложните и противоречиви процеси в неговото историческо развитие.

Сборникът „Актуальные проблемы теории и истории библиофильства“, който съдържа материали от IX Международна научна конференция, посветена на 300-годишнината на Санкт-Петербург, разкрива важни страни на отделни периоди в историята на петербургското библиофилство и ролята на исторически личности, свързани с него.

Първият раздел на сборника под надслов „300-годишнина на Санкт-Петербург“ съдържа материали, отразяващи интересни страни на петербург-

гското библиофилство и характерни моменти в неговото развитие. Той се открива със статията на българския представител д-р на педагогическите науки Александра Куманова, която изследва малко известни факти в творческата дейност на А. С. Пушкин като публицист, полемист, издател. Авторката дава съвременна интерпретация и оценка на тези факти, като подчертава историко-библиофилското и съвременно значение на Пушкиновите издания и принципите, заложени в тях.

Статията на А. Куманова и хронологически, и по съдържание е последвана съвсем естествено от есето на М. А. Любавин, което третира близък проблем – процеса на формиране на литературната среда в Петербург през пушкинската епоха.

На петербургските библиофили от XIX–XX в. са посветени редица статии – на О. Б. Кох, В. А. Петрицкий и др.

Известният петербургски библиофил и екслибрист В. В. Худолей, автор на подготвяната за печат книга за екслибрисите на семейство Романови, проследява в своята статия процеса на събиране и представяне на колекцията от екслибриси както в исторически план, така и като придобивка на съвременността. Той подчертава, че този интерес е част от интереса към историята на Русия, тъй като императорската фамилия в продължение на три века е играла важна роля в изграждане на руската култура, история и духовност.

Твърде интересна и обогатена с нови факти е статията на английския учен, широко известния библиофил и

екслибрист У. Е. Батлер, посветена на книжните знаци, изработени за семейството на петербургски търговци – английските емигранти Андерсон. Изследването едновременно с богатата информация, която предоставя, поставя и редица въпроси – напр. при наличието на толкова голям брой екслибриси (по 1000–1200 на представител на фамилията), което говори за големи по обем лични библиотеки през XIX век, каква е съдбата на техните книги; а също – и на притежателите на тези библиотеки.

Обширните и твърде интересни материали на Б. Е. Казанков и В. А. Яшин показват в нова светлина важни моменти от библиофилския живот на Санкт-Петербург в най-ново време, като специално внимание отделят на традицията да се провеждат периодично библиофилски конференции и да се издава алманахът „Невский библиофил“.

Във втория раздел на сборника, представен под заглавие „Теория, методика и история на библиофилството“, трябва да се отбележи преди всичко статията на О. Г. Ласунски, отразяваща наблюденията върху съвременното състояние на библиофилството в Русия. Особено внимание в нея се отделя на дейността на Организацията на руските библиофили, на новото отношение към библиофилството днес, на факта, че голяма част от неговите прояви излизат извън пределите на Русия. Разсъжденията и постановките на О. Г. Ласунски са продължени от Б. Н. Пойзнер в статията му „Bibliophiles & Bibliofiles“, където, позовавайки се на перспективата за електронна биб-

лиотека (нейните читатели и създатели авторът нарича *bibliofiles*), той предвижда и нови форми и съдържание на „електронната“ библиофилия, които обаче е твърде рано да се очертаят. Така библиофилите (*bibliophiles*) получават ново поле за действие, произтичащо от възможностите, които кижната и net-културата им предлагат.

Книжните колекции на известни латвийски, литовски и руски библиофили и учени от XX век са обект на редица статии, в които изследователите представят редица нови биографични данни за самите колекционери, сведения за редки и ценни издания, а така също и съображения за ролята на подобни сбирки в развитието на националната култура.

Американският учен и библиофил В. Залевски е направил успешен опит за автохарактеристика на руската част на собствената си книжна колекция. Неговата статия е ценна и с емоционално-изповедното библиофилско настроение, което внушава.

Изключително информативни и полезни са работите на А. Т. Ракитянски „Рижките библиофили“ и Л. Юниверг „Йерусалимският клуб на библиофилите и неговата издателска дейност“, а така също – статиите, посветени на приноса на библиофилите в развитието на библиотечното дело в европейския север на Русия.

Заедно със значимостта на съдържашата се в докладите информация IX Международна научна конференция „Актуални проблеми на теорията и историята на библиофилството“ е

представителна и със състава на участниците си: доктори на науките, членове на Организацията на руските библиофили и на Секцията за книги и графика към Санкт-Петербургския дом на учените на Руската академия на науките. Значително е и участието на представители на редица руски градове, а така също и учени и библиофили от Англия, България, Германия, Израел, Латвия, Литва, Полша, САЩ.

Много съществени са направените изводи и заключения на конференцията, отнасящи се до съвременното състояние, проблемите и перспективите за развитие на библиофилството. Руското библиофилство, според участниците в конференцията, изпитва силното въздействие на разнородни социални влияния с техните плюсове и минуси. Но каквито и да са последствията от „минусовото“ въздействие, те не могат да се отразят до такава степен, че да намалят съзидателната същност на библиофилството, явление поразително живо, което успява и в критични ситуации да се съобразява с колебанията на обществения климат и да преодолее негативизма в него. Такава е и основната идея, пронизваща от начало до край същността на изнесените на конференцията доклади.

Актуальные проблемы теории и истории библиофильства. Материалы IX международной научной конференции, посв. 300-летию Санкт-Петербурга. – СПб, 2003. – 120 с.

IN MEMORIAM

НА 4 ЯНУАРИ НИ НАПУСНА

ВЕСЕЛА МАГНЕВА-СОКОЛОВА 1942–2004

ДЪЛГОГОДИШНА ЗАВЕЖДАЩА НА МУЗИКАЛНИЯ ОТДЕЛ НА НБКМ

Музикалният отдел се поема през 60-те години от г-жа Весела Магнева, която го ръководи в продължение на почти 30 години до преждевременното си пенсиониране през 1997 г. През тези години тя извършва мащабна събирателска дейност по окомплектуване на фондовете на отдела с ноти, книги и звукозаписи, набавяни по депозит, покупка и дарения. Разнообразна е и културно-просветната дейност на Музикалния отдел под нейно ръководство. Той става истинско културно средище, място за срещи на изпълнители и творци от различни поколения. Музиката и изкуството бяха в кръвта ѝ. Тя е дъщеря на известния музикант Ст. Магнев и на примабалерината на Софийската опера – Надя Винарова.

Весела Магнева участваше активно и в дейността на хор „Морфова-Прокопова“. От 1966 г., когато постъпва в Музикалния отдел на НБКМ, забележителното ѝ присъствие се усеща и до днес. Водещ глас в сопрановата партия, Весела Магнева е спечелила златни медали на най-големите европейски хорови конкурси – в Дебрецен, Гориция, Арецо. Яркото ѝ присъствие и чувството ѝ за хумор имаха изключително значение за атмосферата на хора. Весела Магнева бе и дългогодишен секретар на хора, ценен професионален консултант в избора на репертоар и в цялостното развитие на формацията.

Музикален отдел на НБКМ
Хор „Морфова-Прокопова“
Редакция на сп. „Библиотека“

КАЛЕНДАР '2004

ЯНУАРИ

01. 115 г. от рождението на Николай Райнов, български поет, литературен критик, изкуствовед, професор (1889–1954)

01. 125 г. от рождението на Пейо Крачолов Яворов, български поет и драматург (1879–1914)

01. 520 г. от рождението на Улрих Цвингли, швейцарски религиозен реформатор и политически деец (1484–1531)

01. 150 г. от рождението на Джеймс Джордж Фрейзър, британски антрополог (1854–1941)

01. 110 г. от смъртта на Хайнрих Рудолф Херц, германски физик, изследовател на електромагнитните вълни (1857–1894)

02. 165 г. от рождението на Нешо Бончев Бояджиев, първият български литературен критик, педагог (1839–1878)

02. 170 г. от рождението на Тодор Стоянов Бурмов, български книжовник, общественик и политик; държавен деец (1834–1906)

04. 100 г. от смъртта на Георги Иванов Странски, български общественик и държавник, лекар (1847–1904)

04. 195 г. от рождението на Луи Брайл, френски педагог, създател на азбуката за слепи (1808–1852)

06. 120 г. от смъртта на Грегор Йохан Мендел, чешки генетик, разработил формалната система на наследствеността (1822–1884)

06. 30 г. от смъртта на Давид Алфаро Сикейрос, мексикански художник (1896–1974)

08. 680 г. от смъртта на Марко Поло, италиански пътешественик (ок. 1254–1324)

12. 100 г. от рождението на Георги Караславов, български писател (1904–1980)

12. 75 г. от рождението на Коста Странджев, български белетрист и драматург (1929–1991)

14. 165 г. от рождението на Йосиф Ковачев, български педагог и просветен деец (1839–1898)

15. 195 г. от рождението на Пиер Жозеф Прудон, френски икономист и политически мислител (1809–1865)

18. 125 г. от рождението на Александър Михайлов Балабанов, български литературен историк и критик, преводач, публицист, професор (1879–1955)

18. 125 г. от рождението на Симеон Трайчев Радев, български публицист и литературен критик (1879–1967)

18. 315 г. от рождението на Шарл Луи Монтескьо, френски мислител и просветител (1689–1755)

19. 195 г. от рождението на Едгар Алън По, американски поет и писател (1809–1849)

19. 165 г. от рождението на Пол Сезан, френски живописец, импресионист (1839–1906)

21. 125 г. от смъртта на Любен Стойчев Каравелов, български писател, публицист, революционер-демократ (1834–1879)

21. 80 г. от рождението на Катя Попова, българска оперна певица (1924–1966)

21. 215 г. от смъртта на Пол Анри Холбах, френски философ (1723–1789)

22. 275 г. от рождението на Хотхолд Ефраим Лесинг, германски писател и литературен теоретик (1729–1781)

22. 100 г. от рождението на Джордж Баланчин, американски балетмайстор и хореограф, грузинец по произход (1904–1983)

23. 60 г. от смъртта на Михаил Иванов Маджаров, български политик и общественик, публицист, дипломат, член на Българското книжовно дружество (1854–1944).

24. 180 г. от смъртта на Жан Луи Андре Теодор Жерико, френски живописец и график (1791–1824)

25. 150 г. от рождението на Георги Ни-

колов Златарски, първият български геолог, действителен член на Българското книжовно дружество, член на чуждестранни академии на науките, професор (1854–1909)

25. 245 г. от рождението на Робърт Бърнс, шотландски поет (1759–1796)

26. 140 г. от смъртта на Вук Стефанович Караджич, сръбски филолог, етнограф и фолклорист (1787–1864)

27. 170 г. от рождението на Дмитрий Иванович Менделеев, руски химик, съставител на периодичната система на химичните елементи (1834–1907)

27. 190 г. от смъртта на Йохан Готлиб Фихте, германски философ (1762–1814)

31. 100 г. от смъртта на Киро Тулешков, български просветен и обществен деец (1846–1904)

31. 150 г. от рождението на Стефан Николов Стамболов, български политик и държавник, министър-председател (1854–1895)

31. 150 г. от рождението на Михаил Иванов Маджаров, български политик и общественик, публицист, дипломат, член на Българското книжовно дружество (1854–1944).

ФЕВРУАРИ

135 г. от излизането на бр. 1 на сатирично-хумористичния вестник „Тъпан“, на който активно сътрудничи Христо Ботев (1869–1870)

02. 235 г. от рождението на Иван Андреевич Крилов, руски писател, сатирик и баснописец (1769–1844)

02. 110 г. от рождението на Георги (Жорж) Панайотов Папазов, български художник (1894–1972)

03. 195 г. от рождението на Феликс Менделсон Бартолди, германски композитор, диригент и пианист (1809–1847)

03. 130 г. от рождението на Гертруд Стайн, американска белетристка (1874–1946)

05. 95 г. от смъртта на хаджи Димитър

Паничков, един от първите български издатели и печатари (ок. 1810–1909)

05. 90 г. от рождението на Уилям Сюард Бъроуз, американски писател (1914–1997)

08. 155 г. от рождението на Иван Евстратиев Гешов, български политически и държавен деец, икономист (1849–1924)

09. 165 г. от рождението на Илия Рашков Блъсков, български възрожденски писател, публицист и педагог (1839–1913)

10. 135 г. от рождението на Стоян Стоянов Аргиров, български библиотековед и библиограф, академик (1869–1939)

11. 125 г. от смъртта на Оноре Домие, френски художник, карикатурист (1808–1879)

12. 200 г. от смъртта на Имануел Кант, германски класически философ (1724–1804)

12. 195 г. от рождението на Чарлз Дарвин, английски естествоизпитател, основоположник на съвременната биология и на учението за еволюционното развитие на видовете (1809–1882)

13. 170 г. от рождението на Кузман Атанасов Шапкарев, български учител, фолклорист и етнограф, член на Българското книжовно дружество (1834–1909)

13. 110 г. от смъртта на Николай Павлович, български художник (1835–1894)

14. 1135 г. от смъртта на Константин Кирил Философ, един от създателите на славянската писменост (нач. IX в. –869)

14. 150 г. от рождението на Михаил Константинов Сарафов, български обществен, политически и държавен деец (1854–1924)

14. 600 г. от рождението на Леон Батиста Алберти, италиански архитект, теоретик на изкуството, писател и музикант (1404–1472)

15. 165 г. от рождението на Райко Жинзифов, български поет, публицист и общественик (1839–1877)

15. 440 г. от рождението на Галилео Галилеи, италиански астроном, физик и механик (1564–1642)

15. 225 г. от смъртта на Джеймс Кук, английски мореплавател (1728–1779)

18. 440 г. от смъртта на Микеландже-ло Буонароти, италиански скулптор, поет, живописец и архитект (1475–1564)

21. 30 г. от смъртта на Ламар (псевдоним на Лальо Маринов Пончев), български поет (1898–1974)

22. 105 г. от рождението на Дечко Христов Узунов, български художник (1899–1986)

26. 140 г. от рождението на Антонин Сова, чешки писател (1864–1928)

28. 135 г. от смъртта на Алфонс дьо Ламартин, френски историк, политически деец и поет (1790–1869)

28. 115 г. от рождението на Вацлав Фомич Нижински, руски балетист и балет-майстор, поляк по произход (1889–1950)

29. 100 г. от рождението на Васил Стоилов (Антонов), български живописец (1904–1990).

МАРТ

01. 125 г. от рождението на Александър Стамболийски, български политик и държавник; министър-председател (1879–1923)

01. 105 г. от рождението на Панчо Владигеров, български композитор и диригент (1899–1978)

01. 65 г. от рождението на Цветан Тодоров, френски семиотик, лингвист и литературовед от български произход (1939)

01. 100 г. от рождението на Глен Милър, американски джазов музикант (1904–1944)

02. 105 г. от смъртта на Николай Палазов, български възрожденски просветител и обществен деец (1819–1899)

02. 180 г. от рождението на Бедржих Сметана, чешки композитор (1824–1884)

04. 120 г. от рождението на Александър Беляев, руски писател (1884–1942)

06. 100 г. от смъртта на Феликс Каниц, унгарски географ, археолог, етнограф, член на Българското книжовно дружество (1829–1904)

08. 140 г. от излизането на бр. 1 на в. „Будущност“ в Букурещ, редактиран от Георги С. Раковски, 1864 г.

08. 135 г. от смъртта на Хектор Берлиоз, френски композитор (1803–1869)

09. 165 г. от рождението на Модест Петрович Мусоргски, руски композитор (1839–1881)

10. 50 г. от смъртта на Чавдар Петров Мутафов, български белетрист, художествен критик и есеист (1889–1954)

10. 160 г. от рождението на Пабло де Сарасате, испански цигулар и композитор (1844–1908)

11. 80 г. от смъртта на Иван Евстратиев Гешов, български политически и държавен деец, икономист (1849–1924)

14. 200 г. от рождението на Йохан Щраус-баща, австрийски композитор, цигулар и диригент (1804–1949)

14. 165 г. от смъртта на Юрий Иванович Венелин, руски историк и славяновед (1802–1839)

14. 125 г. от рождението на Алберт Айнщайн, физик-теоретик, един от създателите на съвременната физика (1879–1955)

15. 25 г. от смъртта на Емилиян Станев, български белетрист (1907–1979)

18. 160 г. от рождението на Николай Андреевич Римски-Корсаков, руски композитор (1844–1908)

18. 130 г. от рождението на Николай Александрович Бердяев, руски философ и публицист (1874–1948)

20. 195 г. от рождението на Николай Василиевич Гогол, руски писател и комедиограф (1809–1852)

22. 405 г. от рождението на Антони ван Дайк, фламандски живописец (1599–1644)

25. 70 г. от рождението на Христо Константинов Фотев, български поет (1934–2002)

26. 130 г. от рождението на Робърт Фрост, американски поет (1874–1963)

28. 75 г. от излъчването на първото

българско радиопредаване от малка радиостанция в София, 1929 г.

30. 160 г. от рождението на Пол Верлен, френски поет (1844–1896)

31. 90 г. от рождението на Октавио Пас, мексикански поет и есеист (1914–1998)

31. 165 г. от рождението на Николай Пржевалски, руски географ и пътешественик (1839–1888).

АПРИЛ

160 г. от излизането на бр. 1 на сп. „Любословие или периодическо повсеместно списание“ – първото българско списание, издавано и редактирано от Константин Фотинов, Смирна (1844–1846)

03. 125 г. от обявяването на София за столица, 1879 г.;

04. 85 г. от рождението на Веселин Симеонов Ханчев, български поет и преводач (1919–1966)

05. 85 г. от смъртта на Кръстю Котев Кръстев, български литературен критик и теоретик, философ, член на Българското книжовно дружество, професор (1866–1919)

06. 100 г. от рождението на Любомир Панайотов Пипков, български композитор и музикален педагог, професор (1904–1974)

11. 125 г. от създаването на българската поща. На този ден през 1879 г. руският императорски комисар в България княз Дондуков-Корсаков публикува „Временни правила по пощенската част в България“, с което слага начало на организираните пощенски съобщения в страната

13. 1190 г. от смъртта на хан Крум, български владетел (неизв. – 814)

13. 100 г. от смъртта на Василий Василиевич Верещагин, руски живописец, баталист (1842–1904)

14. 115 г. от рождението на Арнолд Джоузеф Тойнби, английски историк (1889–1975)

14. 245 г. от смъртта на Георг Фридрих Хендел, германски композитор (1685–1759)

15. 150 г. от рождението на Антон Безеншек, словенски сценограф и публицист, създател на българската стенография (1854–1915)

16. 125 г. от приемането на Търновската конституция на Княжество България, 1879 г.

16. 160 г. от рождението на Анатоли Франс, френски литературен критик, романист и поет (1844–1924)

17. 390 г. от смъртта на Ел Греко, испански художник от гръцки произход (1541–1614)

19. 110 г. от смъртта на Сава Хаджилиев Доброплодни, български книжовник, педагог, театрален деец (1820–1894)

19. 180 г. от смъртта на Джордж Гордън Байрон, английски поет (1788–1824)

21. 140 г. от рождението на Макс Вебер, германски социолог, икономист и историк на културата (1864–1920)

22. 280 г. от рождението на Имануел Кант, германски класически философ (1724–1804)

22. 120 г. от рождението на Ото Ранк, австрийски психолог (1884–1939)

22. 115 г. от рождението на Христина Василева Морфова, българска оперна певица (1889–1936)

23. 440 г. от рождението на Уилям Шекспир, английски драматург (1564–1616)

26. 115 г. от рождението на Лудвиг Витгенщайн, австрийски философ и логик (1889–1951)

27. 45 г. от смъртта на Пеню Пенев, български поет (1930–1959)

28. 115 г. от смъртта на Михаил Евграфович Салтиков-Шчедрин, руски писател-сатирик (1826–1889)

29. 150 г. от рождението на Жюль Анри Поанкаре, френски математик, физик и астроном (1854–1912).

МАЙ

01. 100 г. от смъртта на Антонин Дворжак, чешки композитор (1841–1904)

01. 125 г. от пускането в обръщение на първата българска пощенска марка, 1879 г.

02. 50 г. от смъртта на Николай Райнов, български поет, литературен критик, изкуствовед, професор (1889–1954)

02. 485 г. от смъртта на Леонардо да Винчи, италиански художник, скулптор, инженер и изобретател (1452–1519)

03. 535 г. от рождението на Николо Макиавели, италиански политически мислител, дипломат и историк (1469–1527)

07. 80 г. от смъртта на Димитър Благоев, основоположник на социалистическото движение в България (1856–1924)

08. 210 г. от смъртта на Антоан Лоран дьо Лавазие, френски химик, откривател на кислорода и неговото значение (1743–1794)

09. 185 г. от рождението на Николай Палаузов, български възрожденски просветител и обществен деец (1819–1899)

09. 90 г. от рождението на Булат Шалвович Окуджава, руски поет и прозаик (1924–1997)

09. 30 г. от смъртта на Любомир Панайотов Пипков, български композитор и музикален педагог, професор (1904–1974)

10. 100 г. от смъртта на Хенри Мортън Стенли, американски пътешественик, изследовател на Африка (1841–1904)

11. 100 г. от рождението на Салвадор Дали, испански живописец, график и скулптор (1904–1989)

12. 120 г. от смъртта на Бедржих Сметана, чешки композитор (1824–1884)

13. 160 г. от рождението на Цанко Христов Дюстабанов, български революционер (1844–1876)

13. 200 г. от рождението на Алексей Степанович Хомяков, руски философ, поет, драматург и публицист (1804–1860)

15. 85 г. от рождението на Александър Цветков Геров, български поет (1919–1997)

15. 50 г. от смъртта на Атанас Буров, български banker и политически деец (1875–1954)

19. 120 г. от рождението на Димо Пет-

ров Кьорчев, български политик, литературен критик и публицист (1884–1928)

20. 160 г. от рождението на Анри Жулиен Феликс Русо (Митничарят), френски художник (1844–1910)

20. 205 г. от рождението на Оноре дьо Балзак, френски писател (1799–1850)

21. 365 г. от смъртта на Томазо Кампанела, италиански мислител (1568–1639)

22. 145 г. от рождението на Артър Конан Дойл, английски писател, класик на криминалния жанр (1859–1930)

24. 185 г. от смъртта на Христо Димитров Доспевски, български възрожденски художник (неизв. — 1819)

25. 135 г. от рождението на Георги Порфириев Стаматов, български писател (1869–1942)

26. 205 г. от рождението на Александър Сергеевич Пушкин, руски поет (1799–1837)

28. 155 г. от рождението на Никола Тихов Обретенев, български обществен и политически деец, участник в националноосвободителното движение (1849–1939)

31. 185 г. от рождението на Уолт Уитман, американски поет (1819–1892)

31. 195 г. от смъртта на Йозеф Хайдн, австрийски композитор (1732–1809)

31. 410 г. от смъртта на Якопо Робусти – Тинторето, италиански художник (1518–1594).

ЮНИ

01. 200 г. от рождението на Михаил Иванович Глинка, руски композитор (1804–1857)

02. 290 г. от рождението на Кристоф Вилибалд Глук, германски композитор (1714–1787)

03. 80 г. от смъртта на Франц Кафка, австрийски писател (1883–1924)

03. 105 г. от смъртта на Йохан Штраус-син, австрийски композитор (1825–1899)

06. 405 г. от рождението на Диего Родригес да Силва-и-Веласкес, испански живописец (1599–1660)

11. 140 г. от рождението на Рихард Щраус, германски композитор и диригент (1864–1949)

12. 100 г. от рождението на Атанас Далчев, български поет, преводач и есеист (1904–1978)

12. 115 г. от рождението на Гьончо Белев, български писател, белетрист (1889–1966)

21. 215 г. от смъртта на Пол Анри Холбах, френски философ (1723–1789)

23. 115 г. от рождението на Ана Андreeвна Ахматова, руска поетеса (1889–1966)

25. 95 г. от рождението на Димитър Тодоров Димов, български писател – прозаик и драматург (1909–1966)

27. 110 г. от смъртта на Цани Гинчев, български писател, фолклорист и общественик (1835–1894).

ЮЛИ

01. 200 г. от рождението на Жорж Санд, френска белетристка и общественичка (1804–1876)

04. 200 г. от рождението на Натаниъл Хоторн, американски писател (1804–1864)

05. 115 г. от рождението на Жан Кокто, френски поет, белетрист, драматург и художник (1889–1963)

06. 75 г. от рождението на Тончо Жечев, български литературен критик и историк (1929–2000)

07. 120 г. от рождението на Лион Фойхтвангер, германски писател (1884–1958)

09. 170 г. от рождението на Ян Неруда, чешки писател (1834–1891)

10. 125 г. от рождението на Никола Маринов (Абаджиев), български живописец (1879–1948)

11. 140 г. от рождението на Петър Константинов Дънов, български богослов (1864–1944)

12. 120 г. от рождението на Амедео Модилиани, италиански живописец (1884–1958)

12. 100 г. от рождението на Пабло Неруда, чилийски поет, общественик и дипломат (1904–1973)

15. 150 г. от рождението на Васил Христов Радославов, български политик, юрист, член на Българското книжовно дружество (1854–1929)

15. 100 г. от смъртта на Антон Павлович Чехов, руски белетрист и драматург (1860–1904)

18. 630 г. от смъртта на Франческо Петрарка, италиански ренесансов поет (1304–1374)

19. 170 г. от рождението на Едгар Дега, френски живописец, график и скулптор (1834–1917)

20. 700 г. от рождението на Франческо Петрарка, италиански ренесансов поет (1304–1374)

21. 215 г. от рождението на Васил Евстатиев Априлов, български възрожденски деец (1789–1847)

22. 115 г. от рождението на Ърнест Милър Хемингуей, американски белетрист и публицист (1889–1961)

23. 330 г. от смъртта на Петър Михайлов Парчевич, български католически духовник и дипломат (1612–1674)

24. 150 г. от рождението на Константин Йосиф Иречек, чешки историк, професор, почетен член на Българското книжовно дружество (1854–1918)

24. 160 г. от рождението на Иля Ефимович Репин, руски художник (1844–1930)

24. 170 г. от смъртта на Самюъл Тейлър Колридж, английски поет, философ и литературен критик (1772–1834)

26. 100 г. от смъртта на Тодор Пеев (Стоянов), български революционер, учител, журналист, драматург, автор на първата оригинална българска трагедия (1842–1904)

28. 165 г. от рождението на Васил Димитров Стоянов, един от основателите на Българското книжовно дружество, основател на библиотеката му, редактор на „Периодическо списание“ (1839–1910)

28. 125 г. от излизането на бр. 1 на „Държавен вестник“, София, 1879 г.

28. 180 г. от рождението на Александър Дюма-син, френски писател (1824–1895)

28. 130 г. от рождението на Ернст Касирер, германски философ и историк (1874–1945)

28. 200 г. от рождението на Лудвиг Фойербах, германски философ (1804–1872)

31. 220 г. от смъртта на Дени Дидро, френски философ и мислител, енциклопедист (1713–1784)

31. 155 г. от смъртта на Шандор Петьофи, унгарски поет и революционер (1823–1849)

31. 90 г. от смъртта на Жан Жорес, френски политик и общественик (1859–1914)

АВГУСТ

135 г. от смъртта на Ботьо Петков, български книжовник, учител и общественик (1815–1869)

01. 185 г. от рождението на Херман Мелвил, американски писател (1819–1891)

04. 145 г. от рождението на Кнут Хамсун, норвежки писател (1859–1952)

08. 330 г. от смъртта на Филип Станиславов, български книжовник и просветител, съставител на „Абагар“ – първата българска печатна книга, 1651, (1596–1674)

09. 30 г. от погребението на Яна Язова, писателка (1912–1974)

09. 65 г. от смъртта на Стоян Стоянов Аргиров, български библиотековед и библиограф, академик (1869–1939)

11. 150 г. от рождението на Михалаки Георгиев, български писател (1854–1916)

13. 190 г. от рождението на Андерс Йонас Ангстрьом, шведски физик (1814–1874)

20. 150 г. от смъртта на Фридрих Вилхелм Йозеф Шелинг, германски философ (1775–1854)

22. 130 г. от рождението на Макс Ше-

лер, германски философ (1874–1928)

25. 185 г. от смъртта на Джеймс Уат, английски изобретател, създател на универсалната парна машина (1736–1819)

28. 255 г. от рождението на Йохан Волфганг фон Гьоте, германски поет, мислител и естествовик (1749–1832)

30. 85 г. от рождението на Александър Вутимски, български поет (1919–1943)

31. 170 г. от рождението на Амилькаре Понкиели, италиански оперен композитор (1834–1886).

СЕПТЕМВРИ

01. 115 г. от смъртта на Захари Стоянов (Джедев), български писател, публицист, революционер и общественик (1851–1889)

03. 145 г. от рождението на Жан Жорес, френски политик и общественик (1859–1914)

04. 195 г. от рождението на Юлиус Словацки, полски поет (1809–1849)

04. 180 г. от рождението на Антон Брукнер, австрийски композитор (1824–1896)

13. 130 г. от рождението на Арнолд Шонберг, австрийски композитор (1874–1951)

14. 235 г. от рождението на Александър Хумболд, германски естествоизпитател, географ и пътешественик (1769–1859)

14. 155 г. от рождението на Иван Петрович Павлов, руски физиолог (1849–1936)

15. 215 г. от рождението на Джеймс Фенимор Купър, американски писател (1789–1851)

16. 100 г. от рождението на Николай Островски, руски писател (1904–1936)

18. 40 г. от смъртта на Шон О'Кейси, ирландски драматург (1880–1964)

19. 115 г. от рождението на Чавдар Петров Мутафов, български белетрист, художествен критик и есеист (1889–1954)

20. 145 г. от рождението на Никола Енев Начов, български писател, историограф, библиограф и етнограф, академик (1859–1940)

21. 100 г. от рождението на Стоян Венев, български живописец и карикатурист (1904–1989)

26. 125 г. от рождението на Петко Йорданов Тодоров, български белетрист и драматург (1879–1916)

26. 115 г. от рождението на Мартин Хайдегер, германски философ (1889–1976)

27. 65 г. от смъртта на Стефан Лазаров Костов, български драматург-комедиограф и учен-етнограф (1879–1939)

29. 140 г. от рождението на Мигел де Унамуно-и-Хуго, испански философ и писател (1864–1936)

30. 135 г. от подписването на учредителния протокол за основаването на Българското книжовно дружество в Браила, 1869 г., провъзгласено през 1911 г. за Българска академия на науките

30. 80 г. от рождението на Труман Капоти, американски прозаик (1924–1984).

ОКТОМВРИ

170 г. от рождението на Любен Стойчев Каравелов, български писател, публицист, революционер (1834–1879)

01. 320 г. от смъртта на Пиер Корней, френски драматург (1606–1684)

02. 100 г. от рождението на Грегън Грийн, английски писател (1904–1991)

03. 185 г. от рождението на Евлогий Георгиев (Недев), български общественик, търговец и банкер (1819–1897)

03. 190 г. от рождението на Михаил Юриевич Лермонтов, руски поет и писател (1814–1841)

04. 335 г. от смъртта на Рембранд Харменс ван Рейн, холандски художник и график (1606–1669)

04. 190 г. от рождението на Жан Франсоа Миле, френски художник и график (1814–1875)

05. 140 г. от рождението на Жан Луи Люмиер, френски изобретател и кинорежисьор, родоначалник на киното (1864–1948)

06. 990 г. от смъртта на Самуил, български цар (неизв. – 1014)

08. 140 г. от рождението на Бранислав Нушич, сръбски писател – хуморист и комедиограф (1864–1938)

09. 130 г. от рождението на Николай Константинович Ръорих, руски художник, писател и философ (1874–1947)

10. 65 г. от смъртта на Никола Тихов Обретенов, български обществен и политически деец, участник в национално-освободителното движение (1849–1939)

10. 320 г. от рождението на Жан-Антон Вато, френски живописец (1684–1720)

15. 145 г. от рождението на Александър Теодоров – Балан, български езиковед, библиограф и литератор (1859–1959)

15. 170 г. от рождението на Петър Василев Оджакوف, български юрист, фолклорист и публицист, член на Българското книжовно дружество (1834–1906)

15. 160 г. от рождението на Фридрих Ницше, германски философ (1844–1900)

16. 90 г. от смъртта на Пейо Крачолов Яворов, български поет и драматург (1879–1914)

16. 135 г. от рождението на Цанко Бакалов Церковски, български поет и общественик (1869–1926)

17. 155 г. от смъртта на Фредерик Шопен, полски композитор и пианист (1810–1849)

18. 150 г. от рождението на Оскар Уайлд, ирландски писател и драматург (1854–1900)

18. 145 г. от рождението на Анри Бергсон, френски философ (1859–1941)

20. 150 г. от рождението на Жан Никола Артюр Рембо, френски поет (1854–1891)

21. 75 г. от смъртта на Васил Христов Радославов, български политик, юрист, член на Българското книжовно дружество (1854–1929)

24. 75 г. от рождението на Йордан Радичков, български писател и драматург (1929–2004)

28. 300 г. от смъртта на Джон Лок, английски философ (1632–1704)

30. 165 г. от рождението на Алфред Сисле, френски живописец (1839–1899).

НОЕМВРИ

01. 140 г. от рождението на Стефан Жеромски, полски писател (1864–1925)

03. 50 г. от смъртта на Анри Матис, френски живописец, график и скулптор (1869–1954)

07. 135 г. от излизането на бр. 1 на в. „Свобода“, орган на революционната българска емиграция, редактиран от Любен Каравелов, Букурещ, 1869 г.

07. 60 г. от смъртта на Матвей Вълев, български белетрист и публицист (1902–1944)

09. 160 г. от смъртта на Иван Андреевич Крылов, руски писател, сатирик и баснописец (1769–1844)

09. 90 г. от рождението на Павел Вежинов, български писател (1914–1983)

10. 245 г. от рождението на Йохан Фридрих Шилер, германски поет, драматург и естет (1759–1805)

11. 240 г. от рождението на Мари Жозеф Шение, френски поет и драматург (1764–1811)

13. 1350 г. от рождението на Аврелий Августин (Августин Блажени), християнски теолог и духовник, един от основоположниците на патристиката (354–430)

19. 115 г. от рождението на Димитър Иванов Шишманов, български белетрист, журналист, публицист, държавен деец (1889–1945)

20. 100 г. от рождението на Орлин Василев, български писател и драматург (1904–1977)

21. 310 г. от рождението на Франсоа Мари Аруе – Волтер, френски писател, философ и историк (1694–1778)

21. 170 г. от смъртта на Фридрих Даниел Ернст Шлайермахер, германски теолог и философ (1768–1834)

24. 145 г. от рождението на Радко Димитриев (Руско Д. Русков), български военен деец и дипломат (859–1918)

24. 140 г. от рождението на Анри де Тулуз-Лотрек, френски живописец (1864–1901)

29. 80 г. от смъртта на Джакомо Пучини, италиански композитор (1858–1924)

30. 130 г. от рождението на Уинстън Ленард Спенсър Чърчил, сър, английски държавник (1874–1965).

ДЕКЕМВРИ

03. 115 г. от рождението на Стоян Павлов Загорчинов, български писател (1889–1925)

03. 55 г. от смъртта на Елин Пелин (псевдоним на Димитър Иванов Стоянов), български писател (1877–1949)

04. 25 г. от самоубийството на Петя Дубарова, поетеса (1962–1979)

06. 160 г. от рождението на Петко Киряков Калоянов (Капитан Петко Войвода), български революционер (1844–1900)

06. 80 г. от рождението на Павел Матев, български поет (1924)

08. 130 г. от излизането на бр. 1 на в. „Знаме“, редактирано от Христо Ботев, Букурещ (1874–1875)

13. 80 г. от смъртта на Михаил Константинов Сарафов, български обществен, политически и държавен деец (1854–1924)

13. 60 г. от смъртта на Василий Васильевич Кандински, руски художник, теоретик на изкуството и поет (1866–1944)

14. 115 г. от рождението на Христо Ясенов, български поет (1889–1925)

16. 110 г. от рождението на Николай Хрелков, български поет (1894–1950)

17. 45 г. от смъртта на Андрей Николов, български скулптор (1878–1959)

18. 125 г. от рождението на Паул Клее, швейцарски художник и теоретик на изкуството (1879–1940)

21. 365 г. от рождението на Жан Расин, френски драматург (1639–1699)

23. 200 г. от рождението на Шарл Огюстен Сент Бьов, френски литературен критик (1804–1869)

23. 170 г. от смъртта на Томас Робърт Малтус, английски икономист (1766–1834)

24. 205 г. от рождението на Иван Селимински, български философ (1799–1867)

25. 295 г. от рождението на Жулиен дьо Ламетри, френски философ (1709–1751)

26. 100 г. от рождението на Алехо Карпентер, кубински белетрист (1904–1980)

27. 60 г. от смъртта на Петър Константинов Дънов, български богослов (1864–1944)

28. 95 г. от рождението на Никола Йонков Вапцаров, български поет (1909–1942)

29. 125 г. от създаването на Народна библиотека „Иван Вазов“, Пловдив, 1879 г.

29. 195 г. от рождението на Уилям Юърт Гладстон, английски държавник и политически деец (1809–1898)

30. 65 г. от смъртта на Стоян Михайлов Попов (Чичо Стоян), български детски писател (1865–1939)

31. 110 г. от рождението на Анна Каменова, българска белетристка (1894–1982)

31. 135 г. от рождението на Анри Матис, френски живописец, график и скулптор (1869–1954).

През 2004 г. се навършват

50 г. от излизането на бр. 1 на сп. „Библиотека“

2555 г. от рождението на Конфуций, древнокитайски философ (551–479 пр. Хр.)

2345 г. от рождението на Епикур, древногръцки философ (341 – 270 г. пр. Хр.)

1925 г. от смъртта на Плиний Стари, римски учен и писател (неизв. – 79 г. пр. Хр.)

820 г. от рождението на Муслихидин Саади, персийски поет (1184–1291)

800 г. от смъртта на Моисей Маймонид (Раби Моше бен Маймон), еврейски средновековен философ (1135–1204)

535 г. от рождението на Васко да Гама, португалски мореплавател (1469–1524)

345 г. от рождението на Хенри Пърсел, английски композитор (1659–1695)

320 г. от откриването на диференциалното смятане от немския философ Лайбниц, 1634 г.

135 г. от рождението на Ноел Бъкстон, английски политически и обществен деец, приятел на България (1869–1948)

1360 г. от рождението на хан Аспарух (Исперих), първи хан на славянобългарската държава (644–681)

1140 г. от рождението на Симеон I, български княз и цар (864–927)

600 г. от смъртта на патриарх Евтимий Търновски, старобългарски писател и религиозен деец (1330–1404)

265 г. от рождението на Софроний Врачански, български възрожденски книжовник и учител (1739–1813)

200 г. от рождението на Христати Георгиев Павлович Дупничанина, български учител и книжовник (1804–1848)

180 г. от рождението на Никола Димов Козлев, български възрожденски поет, народен учител (1824–1902)

180 г. от рождението на Драган Василев Манчов, български книгоиздател (1824–1902)

180 г. от излизането на „Буквар с различни поучения“ (Рибен буквар) на д-р Петър Берон – първата българска учебна книга, Брашов, 1824 г.

180 г. от рождението на Христо Георгиев (Недев), български общественик, търговец и банкер (1824–1872)

140 г. от рождението на Гьорче Петров (Трояченец), един от основателите и ръководителите на ВМОРО (1864–1921)

135 г. от излизането на бр. 1 на сп. „Лестоструй“, редактирано от Хр. Г. Данов и Янко Ковачев, Пловдив, (1869–1876).

Световни годишнини и десетилетия под егидата на ООН и ЕС

2004 г. – Европейска година на образование чрез спорт

2004 г. – Международна година на борба с робството и неговото премахване

2004 г. – Международна година на ориза и прехраната

1994–2004 г. – Международно десетилетие на коренното население

1995–2004 г. – Световно десетилетие за образование в областта на правата на човека

1997–2006 г. – Десетилетие на борба за премахване на бедността

2001–2010 г. – Международно десетилетие за премахване на колонизализма

2001–2010 г. – Десетилетие на борба за съкращаване на мащабите на заболяемостта от малария в развиващите се страни, особено в Африка

2001–2010 г. – Международно десетилетие на култура на мира и ненасилието в името на децата на света

2003–2012 г. – Десетилетие за грамотност: образование за всички.

Календарът е изготвен от отдел „Методичен“ на Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив.

Публикуваме го с незначителни съкращения и добавки.

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ, АБОНАМЕНТЪТ ЗА
СП. БИБЛИОТЕКА ЗА 2004Г.

И ЗА ОСТАНАЛИТЕ ИЗДАНИЯ НА НБКМ ПРОДЪЛЖАВА.

СЪОБЩАВАМЕ ВИ, ЧЕ ИМА ПРОМЯНА
НА БАНКОВИЯ КОД В АБОНАМЕНТНИЯ ТАЛОН НА НБКМ –

ТОЙ ВЕЧЕ Е: 62176307